

**ПРО СТАН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДДІВ В УКРАЇНІ**

ЩОРІЧНА ДОПОВІДЬ

за 2025 рік

**Затверджено
Рішення Вищої ради правосуддя
28 травня 2026 року
№ 1045/0/15-26**

Київ
2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
НЕЗАЛЕЖНІ ТА ПІДЗВІТНІ ОРГАНИ СУДОВОЇ ВЛАДИ.....	7
Діяльність Вищої ради правосуддя.....	7
Європейська інтеграція.....	10
Участь Вищої ради правосуддя в законотворчій роботі.....	14
Діяльність органів та установ системи правосуддя.....	16
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ОКРЕМОГО СУДДІ.....	24
Добір суддів	24
Реалізація повноважень Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Вищої ради правосуддя щодо окремих кадрових питань.....	25
Дисциплінарна відповідальність суддів.....	26
Перевірка декларацій, поданих суддями.....	31
Забезпечення гарантій недоторканності суддів.....	32
Розгляд Вищою радою правосуддя повідомлень суддів про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя.....	33
РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА КОЖНОГО НА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ.....	37
Суддівські кадри.....	37
Фінансове та матеріально-технічне забезпечення судів.....	42
Цифровізація судової системи.....	45
Створення нового суду для розгляду адміністративних справ.....	49
Зміна територіальної підсудності судових справ	50
Оптимізація мережі місцевих загальних судів.....	50
Комунікаційна стратегія	51
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	55

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

Вищий антикорупційний суд	–	ВАКС
Вища кваліфікаційна комісія суддів України	–	ВККСУ
Вища рада правосуддя	–	ВРП
Громадська рада доброчесності	–	ГРД
Державна судова адміністрація України	–	ДСА України
Державне бюро розслідувань	–	ДБР
Дисциплінарна палата Вищої ради правосуддя	–	ДП ВРП
Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеційська Комісія)	–	Венеційська Комісія
Європейська мережа рад правосуддя	–	ЄМРП
Європейський Союз	–	ЄС
Єдина судова інформаційно-комунікаційна система	–	ЄСІКС
Єдиний реєстр досудових розслідувань	–	ЄРДР
Конституційний суд України	–	КСУ
Консультативна рада європейських суддів	–	КРЄС
Національна асоціація адвокатів України	–	НААУ
Національна школа суддів України	–	НШСУ
Рада суддів України	–	РСУ
Служба безпеки України	–	СБУ
Служба судової охорони	–	ССО

ВСТУП

1. Мир і свобода, права людини і людська гідність, демократія і верховенство права – саме за ці цінності Україна протистоїть військовій агресії російської федерації, щоденно зберігаючи та захищаючи справедливість для нас і для наступних поколінь.

Ефективність і незалежність системи правосуддя є основою верховенства права, а верховенство права – силою, на якій побудована Європа. Дотримання верховенства права вимагає від усіх органів державної влади діяти відповідно до наших спільних демократичних цінностей та основних прав під контролем незалежних і неупереджених судів. Судова влада має сприяти зміцненню верховенства права через прийняття якісних рішень, своєчасне здійснення правосуддя та відкритість для суспільства. Щоденна робота тисяч людей формує довіру суспільства й утверджує верховенство права в час війни.

2. Судова система України відіграє ключову роль у найважливіших кроках держави в умовах війни, у часи, що знаменують її стійкість і відповідальність. Право на судовий захист належить до основних, невідчужуваних прав і свобод людини і громадянина та відповідно до частини другої статті 64 Конституції України не може бути обмежене навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану. Це покладає на суди обов'язок забезпечити право за будь-яких умов. Ключові стандарти, що лежать в основі функціонування судів, також повинні продовжувати діяти.

Агресія російської федерації проти України спричиняє проблеми в системі національного судочинства, зокрема матеріальні й кадрові, а також ускладнює доступ до правосуддя, зумовлює необхідність відшкодування шкоди, заподіяної цією ж агресією, розгляду справ і матеріалів, пов'язаних з нею, досвіду вирішення яких не було, і які є досить складними й суспільно чутливими, призводить до збільшення навантаження на суддів.

3. Судова влада виявила свою здатність функціонувати в екстремальних умовах війни. Для підвищення ефективності її роботи необхідна тісна взаємодія між органами суддівського врядування, самоврядування, а також законодавчою та виконавчою владою. Важливо, щоб громадяни, звертаючись до системи правосуддя, відчували, що вони мають справу з ефективними інституціями. Судова система продовжує не лише працювати, але й реформуватися та рухатися вперед.

4. Справедливість є основою права і ключовою моральною чеснотою, а судова влада відіграє вирішальну роль у забезпеченні справедливості в суспільстві. Під час війни, як і в мирний час, українське правосуддя ґрунтується на законі, прозорості й відданості справедливості. Одне з найважливіших завдань – відновлення справедливості для тих, хто постраждав від війни. Це

питання про невідворотність відповідальності – про покарання зла. Притягнення винних у воєнних злочинах до відповідальності стане запорукою запобігання таким злочинним діям у майбутньому. Забезпечити правосуддя за найтяжчі міжнародні злочини цієї війни – безпрецедентний виклик для України, впоратись з яким можна лише маючи ефективну судову систему.

5. Не припиняючи здійснення правосуддя, Україна продовжила свій історичний європейський шлях, реалізацію реформ і зміцнення демократичних інститутів, керуючись цінностями поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини. Сьогодні українці не лише захищають свою країну від російської агресії, а й обстоюють демократію та свободу на континенті.

6. ВРП, готуючи цю Щорічну доповідь керувалася чітким розумінням, що незалежність судової влади – складник незалежності країни, оскільки тільки незалежний суд є справедливим. Виконувати свої функції судова влада, зокрема судді, як носії цієї влади, може лише якщо вона реально незалежна.

Незалежність судової влади є вирішальною ознакою правових систем і, власне, невід’ємним складником поняття суддівства.

7. Щорічна доповідь про стан забезпечення незалежності суддів в Україні відображає ключові напрями розвитку судової влади в Україні.

Ураховуючи, що судова система базується на взаємодії між багатьма суб’єктами, зокрема представниками різних юридичних професій та громадськістю, ВРП підготувала цю Щорічну доповідь за 2025 рік у співпраці із судами, органами державної влади, органами та установами системи правосуддя, професійними організаціями правників, громадськими об’єднаннями, провідними науковими установами й закладами вищої освіти, узагальнивши позиції в порядку реагування на Щорічну доповідь за 2024 рік, викладені в 63 листах, і пропозиції стосовно змісту цієї Щорічної доповіді (157 листів).

8. Спільні напрацювання органів та установ системи правосуддя, зокрема в межах Щорічної доповіді, слугують важливим орієнтиром для прийняття зважених рішень і реалізації подальших реформ. Активна позиція ВРП у визначенні проблем, аналізі їхніх першопричин та формуванні пропозицій щодо вдосконалення функціонування судової влади є ключовою умовою для зміцнення принципів верховенства права.

Щорічна доповідь у цьому контексті стає не просто формальним звітом, а стратегічним документом, що вказує на необхідність збереження інституційної цілісності судової системи, захисту її незалежності та подальшого розвитку відповідно до європейських стандартів. Її напрацювання можуть використовувати суди в щоденній діяльності як орієнтир для покращення

організаційного забезпечення, підвищення ефективності управлінських процесів та поліпшення якості здійснення судочинства¹.

Щорічна доповідь ВРП є цінним аналітичним інструментом, який відображає ключові напрями розвитку судової влади в Україні. Її систематизований характер, чіткість формулювань і послідовна аналітична логіка викладення сприяють підвищенню інституційної ваги цього документа та його сприйняттю як важливого елемента діяльності у сфері суддівського врядування².

Варто зробити англomовний виклад основних висновків та рекомендацій щорічної доповіді на сайті ВРП. Такий крок підвищить відкритість ВРП і зміцнить довіру до неї як до прозорого інституту³.

9. У Щорічній доповіді за 2024 рік «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні» викладено основні підсумки роботи й завдання на наступні періоди.

Серед пріоритетних завдань на 2025 рік було визначено виконання Дорожньої карти з питань верховенства права в межах переговорного процесу щодо членства України в ЄС з метою подальшого розвитку реформ у сфері правосуддя, посилення верховенства права; заповнення суддівських вакансій; проведення конкурсу на посаду Голови ДСА України; результативна діяльність служби дисциплінарних інспекторів ВРП для реалізації повноважень ВРП щодо здійснення дисциплінарних проваджень стосовно суддів.

10. Серед завдань 2025 року – успішне проведення добору кандидатів на посаду судді місцевого суду; завершення оголошених конкурсів на посади суддів; успішне проведення конкурсів на посади суддів ВАКС як суду першої інстанції, Апеляційної палати ВАКС; активізація кваліфікаційного оцінювання суддів на відповідність займаній посаді; ефективне визначення пріоритетності дисциплінарних скарг, їх швидкий та якісний розгляд, формування послідовної дисциплінарної практики; вирішення у 2025 році питання передбачуваності та справедливості заробітної плати працівників апарату суду, яка передбачала б систему стимулювання; розроблення та впровадження нормативів кадрового, фінансового, матеріально-технічного та іншого забезпечення судів України.

11. З-поміж викликів на наступні періоди залишаються такі: обрання / призначення членів ВРП, формування її повного конституційного складу для забезпечення стабільної роботи, забезпечення інституційної безперервності та функціональної спроможності системи органів суддівського

¹ Лист Восьмого апеляційного адміністративного суду (вх. № 8383/0/8-25 від 4 серпня 2025 року).

² Лист Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка (вх. № 13134/0/8-25 від 10 грудня 2025 року).

³ Лист Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (вх. № 9503/0/8-25 від 10 вересня 2025 року).

врядування; розвиток стратегічного планування реформування системи правосуддя.

Продовжуються робота в напрямі цифрової трансформації судової системи; підготовка оптимізації мережі судів, яка є важливим етапом реформи у процесі європейської інтеграції України.

НЕЗАЛЕЖНІ ТА ПІДЗВІТНІ ОРГАНИ СУДОВОЇ ВЛАДИ

Діяльність Вищої ради правосуддя

12. У демократичних країнах метою діяльності незалежного від законодавчої та виконавчої влади органу, відповідального за питання кар'єри суддів, є гарантування як незалежності судової влади загалом, так і незалежності кожного окремого судді зокрема, а також сприяння ефективному функціонуванню судової системи.

ВРП покликана опікуватися не лише всіма питаннями суддівської кар'єри, а й вирішенням проблемних аспектів діяльності судової системи загалом, забезпечувати взаємодію між усіма державними органами у сфері правосуддя, захищати суддівську незалежність і підтримувати високий авторитет судової влади в Україні.

13. ВРП як конституційний орган державної влади та суддівського врядування діє з метою забезпечення незалежності судової влади, її функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством, формування добросовісного та високопрофесійного корпусу суддів, додержання норм Конституції і законів України, а також професійної етики в діяльності суддів і прокурорів.

14. З березня 2025 року ВРП працювала у складі п'ятнадцяти членів ВРП, а не двадцяти одного, як це визначено Конституцією України. Президент України указами від 8 жовтня 2025 року призначив на посади членів ВРП Махінчука Віталія Миколайовича та Сав'юка Максима Ігоровича. 10 березня 2026 року з'їзд суддів України обрав двох членів ВРП – Круподерю Дмитра Олександровича, Спірідонову Тетяну Вікторівну. Необхідно враховувати, що в серпні 2026 року закінчується строк повноважень двох членів ВРП за квотою Верховної Ради України та одного члена ВРП від з'їзду представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ. Строк повноважень одразу восьми членів ВРП із числа суддів закінчується на початку 2027 року. Відсутність ініціативи з боку органів адвокатського самоврядування щодо обрання членів Вищої ради правосуддя за квотою з'їзду адвокатів України створює ризики для її безперервної діяльності.

15. Повномасштабна війна виявила слабкі місця вітчизняної судової системи, серед яких законодавча невизначеність безперервності роботи ВРП, – колегіального, незалежного конституційного органу державної влади та суддівського врядування, який діє в Україні на постійній основі. В умовах дії правового режиму воєнного стану майже рік судова влада змушена була працювати за відсутності повноважного складу ВРП.

За рекомендаціями Національної академії правових наук України нормативно-правові засади діяльності ВРП потребують уточнення, а закони України, якими визначають статус, повноваження, засади організації та порядок діяльності ВРП потребують удосконалення для запобігання в майбутньому тим проблемам, з якими зіткнулася судова система у 2022–2023 роках (зокрема за відсутності повноважного складу ВРП не могли бути реалізовані повноваження щодо звільнення суддів за загальними обставинами, а також припинення відставки суддів тощо). Необхідним є об'єднання зусиль науковців та практиків із напрацювання ефективних заходів, що запобігають неспроможності ВРП в повному обсязі здійснювати свої повноваження⁴.

16. Для посилення інституційної спроможності ВРП з огляду на нові виклики та велике навантаження передусім потрібно гарантувати її інституційну стабільність, безперервне функціонування в повноважному складі, а для цього потрібно вирішити низку питань. Насамперед необхідно внести зміни до законодавства в частині забезпечення безперервного функціонування ВРП.

Особливістю органів, утворення та діяльність яких передбачено Конституцією України, є необхідність забезпечення інституційної безперервності, виконання ними покладених Конституцією та законами України функцій.

КРЄС послідовно наголошує на важливості гарантій перебування на посаді всього складу судової ради як однієї з найважливіших передумов її незалежності. Члени ради мають призначатися на визначений строк і користуватися належним захистом для забезпечення їхньої безсторонності та незалежності від внутрішнього та зовнішнього тиску. За загальним правилом повноваження члена ради припиняються виключно внаслідок законного обрання нового члена.

Згідно з рекомендаціями КРЄС забезпечити безперервність та покращити ефективність можна, якщо строк повноважень усього складу ради не закінчується одночасно, необхідно уникати переобрання членів, які працюють на постійній основі, і віддавати перевагу тривалим фіксованим строкам⁵.

17. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини та Міністерство розвитку громад і територій у коментарях, наданих за результатами обговорення

⁴ Лист Національної академії правових наук України (вх. № 13737/0/8-25 від 24 грудня 2025 року).

⁵ Висновок КРЄС № 24 (2021): Еволюція судових рад і їхня роль у незалежних і безсторонніх судових системах, пункт 36 (<https://rm.coe.int/opinion-no-24-2021-of-the-ccje-ukr/1680a50e49>).

Щорічної доповіді за 2024 рік, підтримали позицію ВРП щодо необхідності врегулювання на законодавчому рівні питання забезпечення інституційної безперервності (континуїтету) виконання ВРП своїх функцій.

18. РСУ погоджується з позицією щодо необхідності забезпечення інституційної безперервності ВРП та вдосконалення процедур добору її членів. На думку РСУ, заслуговують на підтримку пропозиції щодо внесення змін до частини восьмої статті 9 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» щодо оголошення нового конкурсу на вакантну посаду члена ВРП у випадку, якщо список кандидатів, який надає Етична рада суб'єктам призначення (обрання), містить менше ніж дві особи на одну вакантну посаду та щодо внесення змін до частини третьої статті 5 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», які передбачали б обов'язок члена ВРП протягом визначеного строку виконувати свої повноваження до обрання (призначення) на його посаду іншої особи⁶.

19. Згідно з Рекомендаціями щодо незалежності судочинства та підзвітності суддів (Варшавські рекомендації 2023 року) держави – учасниці Організації з безпеки і співробітництва в Європі визнали незалежність суддів та безсторонне функціонування державної судової служби одним з елементів правосуддя, який є важливим для повного вираження притаманної всім людям гідності та рівних і невід'ємних прав. Наголосили, що з огляду на роль рад суддів та органів суддівського самоврядування в захисті незалежності судочинства загалом, ради суддів та органи суддівського самоврядування, у разі їх створення, самі повинні бути незалежними та безсторонніми. Їхні члени повинні користуватися гарантіями незалежності, подібними до гарантій незалежності суддів.

Щодо меж підзвітності у Варшавських рекомендаціях зазначено, що ради суддів не мають надавати інформацію про окремі справи або вести діалог щодо них в упереджений спосіб. Вони не мають надавати інформацію та брати участь у діалозі щодо роботи окремих суддів. Ради суддів мають бути доступні для діалогу з парламентом чи іншими органами на добровільних засадах лише з питань політики, законодавства, категорій справ, та інших питань, пов'язаних із функціонуванням судової влади загалом, а не щодо окремих справ чи суддів⁷.

20. Член ВРП у своїй діяльності є незалежним, керується Конституцією та законами України, і не може зазнавати незаконного впливу, тиску, вимог чи втручання будь-кого, зокрема органів законодавчої влади або їх окремих структурних утворень.

Втручанням у діяльність члена ВРП є вплив, що полягає у протиправній поведінці будь-яких осіб, яка створює реальні загрози його незалежності,

⁶ Лист РСУ (вх. № 188/0/8-26 від 12 січня 2026 року).

⁷ Рекомендації щодо незалежності судочинства та підзвітності суддів Бюро демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ (Варшавські рекомендації 2023 року) (<https://odhr.osce.org/sites/default/files/f/documents/0/2/587376.pdf>)

перешкоди для сумлінного виконання обов'язків, з метою схилення до ухвалення незаконного чи необґрунтованого рішення, що є неприпустимим.

Неприпустимим є і притягнення до дисциплінарної відповідальності членів ВРП за дії, пов'язані з реалізацією ними своїх повноважень, крім випадків, передбачених у Законі України «Про Вищу раду правосуддя», та за відповідною процедурою.

З огляду на це викликають серйозне занепокоєння факти неправомірного втручання в діяльність ВРП та її членів з боку Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з питань розслідування можливих фактів корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень в правоохоронних органах, судах та органах судової влади, а також Ради адвокатів України та Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури у Закарпатській області, які було констатовано в рішеннях ВРП №№ 2108/0/15-25, 2619/0/15-25, 136/0/15-26, 531/0/15-26.

Це свідчить про нагальну потребу внесення змін до законодавства щодо додаткових гарантій незалежності членів ВРП та дієвих інструментів реагування на факти неправомірного втручання в їхню діяльність.

21. Судова влада є ключовим елементом конституційного ладу, а інституційна незалежність судової влади є необхідною умовою забезпечення права на справедливий суд. Органи державної влади, їх посадові особи повинні утримуватися від заяв і дій, що можуть підірвати незалежність судової влади. Існування незалежних і безсторонніх судів є структурною вимогою для держави, у якій діє принцип верховенства права.

Європейська інтеграція

22. Незалежність судової влади має безпосередній зв'язок із євроінтеграційним шляхом України. Попри повномасштабну війну, Україна продовжує рухатися до членства в ЄС шляхом впровадження реформ та інтеграції на різних рівнях. Для процвітання цінностей Європейського Союзу вони повинні поширюватися, практикуватися та захищатися і на підставі досвіду останніх років – опиратися на силу.

23. 28 лютого 2022 року Україна подала заявку на членство в ЄС і в червні 2022 року отримала європейську перспективу та статус країни-кандидата. У грудні 2023 року Європейська Рада прийняла рішення про початок переговорів з Україною. 25 червня 2024 року відбулася міжурядова конференція з метою розпочати переговори про вступ України до ЄС. Двосторонні скринінгові зустрічі було завершено у вересні 2025 року.

24. Кабінет Міністрів України розпорядженням від 14 травня 2025 року № 475-р «Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України

до Європейського Союзу за кластером 1 «Основи процесу вступу до ЄС»» схвалив, зокрема, Дорожню карту з питань верховенства права.

Дорожня карта з питань верховенства права є всеосяжним стратегічним документом, що визначає комплекс реформ у межах переговорного процесу щодо членства України в ЄС за переговорними розділом 23 «Судова влада та основоположні права» та розділом 24 «Юстиція, свобода і безпека». Цей документ є однією з ключових передумов відкриття офіційних переговорів про вступ України до ЄС в межах кластера 1 «Основи процесу вступу до ЄС», що відкривається першим і закривається останнім. Його розроблення та подальше виконання свідчать про готовність України відповідати стандартам ЄС, зміцнюють довіру з боку держав-членів і підсилюють статус України як надійного партнера. Дорожня карта з питань верховенства права покликана заповнити наявні прогалини, забезпечити сталість уже здійснених реформ і закласти надійну основу для подальшого розвитку правової системи відповідно до європейських стандартів.

25. Дорожня карта з питань верховенства права містить низку заходів і реформ у сфері правосуддя, спрямованих на подальше зміцнення незалежності суддів та їхніх органів (самоврядування), посилення їх підзвітності та доброчесності, заповнення судових вакансій і завершення перевірки чинних суддів, а також підвищення ефективності, доступності та якості правосуддя, реалізація яких має ключове значення для євроінтеграційних процесів України та потребує забезпечення належного фінансування судів, органів та установ системи правосуддя.

26. Втілення заходів, передбачених Дорожньою картою з питань верховенства права, є не лише зобов'язанням у межах євроінтеграційного процесу, а й частиною національної стратегії зміцнення правових інституцій, гарантування справедливого правосуддя.

На виконання заходу Дорожньої карти з питань верховенства права – посилення інституційної спроможності органів суддівського врядування та самоврядування, інших органів системи правосуддя, передбачено розроблення та прийняття закону, спрямованого на вдосконалення статусу органів суддівського врядування та самоврядування, розмежування їхньої компетенції та, за необхідності, реорганізації на основі проведеного аудиту.

За даними бази індикаторів публічної доброчесності Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) ОЕСР Україна відповідає 97 % критеріїв щодо нормативно-правової бази у сфері доброчесності суддів та 92 % критеріїв щодо практики їх реалізації, що суттєво перевищує середні показники країн ОЕСР (66 % і 45 % відповідно).

27. Відповідно до положень Дорожньої карти з питань верховенства права на Вищу раду правосуддя покладено одну із провідних ролей у координації

заходів, спрямованих на імplementацію її положень у частині, що стосується судової влади України. ВРП рішенням від 18 вересня 2025 року № 1980/0/15-25⁸ утворила Координаційну комісію Вищої ради правосуддя з питань імplementації заходів, передбачених Дорожньою картою з питань верховенства права, затвердивши її склад, а також визначила відповідальними за реалізацію посадових осіб та органи ВРП. Протягом 2025–2027 років передбачено виконання понад двадцяти заходів Дорожньої карти з питань верховенства права. Усі заходи, заплановані на 2025 рік, реалізовані вчасно. До заходів Дорожньої карти з питань верховенства права належить щорічне оприлюднення звітів про діяльність, зокрема, ВРП.

28. 4 листопада 2025 року Європейська Комісія опублікувала Звіт про прогрес України в межах Пакета розширення Європейського Союзу з оцінками реформ щодо всіх переговорних розділів та загального стану підготовки країни для приєднання до ЄС.

У Звіті Єврокомісії про Україну за 2025 рік констатовано, що стратегічна основа частково створена з прийняттям Дорожньої карти з питань верховенства права. Україна все ще має прийняти нову середньострокову стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства, яка буде узгоджена з Дорожньою картою з питань верховенства права та цілісно її доповнюватиме.

Україна перебуває на певному рівні підготовки у сфері функціонування судової влади. Рекомендації Європейської Комісії від минулого року були частково виконані та залишаються чинними⁹.

29. У наступному році Україна повинна, зокрема, прискорити заповнення вакансій у судовій системі та кваліфікаційне оцінювання діючих суддів за участю ГРД; забезпечити функціонування нових спеціалізованих адміністративних судів; продовжити розгляд поточних дисциплінарних проваджень; прийняти законодавство для вдосконалення процедур подання та перевірки декларацій про доброчесність суддів, відбору прокурорів управлінського рівня, дисциплінарної системи для прокурорів та потенціалу органів управління прокуратурою; запустити модулі системи електронного управління кримінальними справами; прийняти закон для покращення виконання судових рішень; запустити систему збору даних для виконання судових рішень та реалізувати дорожню карту для електронної судової системи; продовжити тимчасове залучення незалежних експертів, призначених міжнародними партнерами, до відбору членів ВККСУ та покращити прозорість

⁸ Рішення ВРП від 18 вересня 2025 року № 1980/0/15-25 «Про утворення Координаційної комісії Вищої ради правосуддя з питань імplementації заходів, передбачених Дорожньою картою з питань верховенства права». (<https://hcj.gov.ua/doc/doc/54593>).

⁹ Звіт Європейської Комісії щодо України за 2025 рік, м. Брюссель, 4 листопада 2025 року, SWD (2025) 759 final (https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecd7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf).

і якість процесів відбору, зокрема щодо відбору членів з'їзду та Ради суддів України, Ради прокурорів України та голови ДСА України; та просувати реформи адвокатури, юридичної освіти та НШСУ.

Органи управління функціонують і загалом продовжують працювати належним чином. Неповний склад ВРП негативно позначається на виконанні нею своїх конституційних функцій¹⁰.

30. Згідно з висновками Звіту Європейської Комісії щодо України за 2025 рік у реформуванні адвокатури не було досягнуто жодного прогресу. Залишаються занепокоєння щодо зловживання дисциплінарними механізмами проти правників та нерівномірної дисциплінарної практики. Національна асоціація адвокатів України (НААУ) досі не оголосила конкурс на посади членів ВРП за своєю квотою. Крім того, органи самоврядування адвокатів не провели виборів, незважаючи на те, що термін їхніх повноважень закінчився. Україна повинна терміново розпочати комплексне реформування адвокатури, щоб забезпечити створення органів адвокатського самоврядування на основі прозорості та надійної процедури й суттєво поліпшити системи кваліфікації, прийому, дисциплінарної відповідальності, фінансового управління та безперервного навчання¹¹.

31. Окремі аспекти юридичної освіти покращилися, було розроблено концепцію вищої юридичної освіти, але комплексних реформ досі не проведено. Нове законодавство має вирішити такі питання: (i) інституційне розділення між юридичною освітою та підготовкою правоохоронних органів; (ii) розподіл державних коштів відповідно до заслуг; (iii) посилення критеріїв прийому до юридичних шкіл та вимог до ліцензування, а також (iv) питання доброчесності в юридичній освіті. Необхідно вжити подальших заходів для розвитку та поширення знань про законодавство ЄС та спеціалізованих компетенцій, зокрема в галузі етики¹².

32. У межах концептуальних і стратегічних питань розвитку судової влади в Україні є актуальним проведення аналізу та оцінювання виконання Дорожньої карти з питань верховенства права, затвердженої Кабінетом Міністрів України

¹⁰ Звіт Європейської Комісії щодо України за 2025 рік, м. Брюссель, 4 листопада 2025 року, SWD (2025) 759 final (https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecd7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf).

¹¹ Звіт Європейської Комісії щодо України за 2025 рік, м. Брюссель, 4 листопада 2025 року, SWD (2025) 759 final (https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecd7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf).

¹² Звіт Європейської Комісії щодо України за 2025 рік, м. Брюссель, 4 листопада 2025 року, SWD (2025) 759 final (https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecd7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf).

14 травня 2025 року, а також урахування положень і висновків Звіту Європейської Комісії щодо України¹³.

33. Протягом 2025 року ВРП у межах реалізації визначених законом повноважень брала участь у міжнародному співробітництві з проєктами (програмами) міжнародної технічної допомоги, а саме проєктом Ради Європи «Підтримка судової влади України в умовах війни та післявоєнного періоду»; проєктом Європейського Союзу «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні (ПРАВО-JUSTICE III)»; Європейською мережею рад правосуддя (ЄМРП); проєктом «Судова влада і суспільство в Україні», що реалізує Центр міжнародного правового співробітництва (CILC) за сприяння Міністерства закордонних справ Нідерландів тощо.

Брала участь у заходах в рамках співробітництва з радами (магістратурами) юстиції (правосуддя) та відповідними установами і відомствами іноземних країн, міжнародними урядовими та неурядовими організаціями, дипломатичними представництвами.

Участь Вищої ради правосуддя в законотворчій роботі

34. Завдяки унікальній позиції в демократії, заснованій на верховенстві права, судді мають знання і досвід, а отже відповідальність, щоб сприяти вдосконаленню законодавства, захисту основних прав, правової системи та здійснення правосуддя. Таким чином, за умови збереження їхньої безсторонності та незалежності, суддям потрібно дозволяти і навіть заохочувати їх брати участь в обговореннях закону з інформаційною та освітньою метою, а також висловлювати погляди та думки щодо недоліків у застосуванні закону та його вдосконаленні, а також щодо вдосконалення правової системи¹⁴.

Закон має бути чітким, передбачуваним та послідовним, а коли закон змінюється, законодавча гілка влади повинна звертати належну увагу на судову практику, яку напрацьовано з тих питань, щодо яких запроваджуються зміни.

35. У межах реалізації конституційних і законодавчих повноважень ВРП здійснює системний аналіз законодавчих ініціатив, що впливають на правовий статус суддів, організацію судової влади та особливості її функціонування.

ВРП наголошує, що законодавчі зміни у сфері правосуддя мають формуватися виключно на основі конституційних принципів верховенства права, незалежності судової влади, рівності суддів перед законом і правової визначеності.

¹³ Лист Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка (вх.№ 13134/0/8-25 від 10 грудня 2025 року).

¹⁴ Висновок КРЄС № 25 (2022) про свободу вираження поглядів суддів, пункт 46 (<https://rm.coe.int/ccje-opinion-no-25-2022-ukrainian/1680aaf353>).

36. ВРП надає обов'язкові до розгляду консультативні висновки щодо законопроектів із питань утворення, реорганізації чи ліквідації судів, судоустрою і статусу суддів.

Усі проекти законів, що стосуються статусу суддів, відправлення правосуддя, процесуальних законів, та загальніше – будь-які законопроекти, що можуть мати вплив на судову владу, наприклад, на незалежність судової влади, або можуть обмежити гарантії доступу громадян (зокрема самих суддів) до правосуддя, повинні розглядатися парламентом лише після отримання висновку судової ради.

37. Упродовж 2025 року ВРП брала участь у законотворчій роботі шляхом надання обов'язкових до розгляду консультативних висновків щодо законопроектів із питань утворення, реорганізації чи ліквідації судів, судоустрою і статусу суддів.

ВРП ухвалила 7 рішень щодо затвердження консультативних висновків до законопроектів, які мали ключове значення для забезпечення стабільної роботи судової системи, особливо в умовах воєнного стану. У більшості висновків ВРП підтримала законопроекти, висловивши зауваження та пропозиції, які потрібно врахувати.

38. ВРП підтримала законодавчу ініціативу створення Спеціалізованого окружного адміністративного суду та Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду як важливого складника судової реформи та впровадження європейських стандартів у сфері правосуддя.

У питаннях удосконалення декларування доброчесності та родинних зв'язків суддів ВРП обстоювала позицію, що оновлення механізмів перевірки доброчесності чи декларування має забезпечувати баланс між прозорістю та гарантіями суддівської незалежності, не допускаючи можливості використання таких процедур як засобу впливу або тиску.

39. ВРП послідовно наголошує, що суддівська незалежність є ключовим елементом функціонування правової держави та однією з основних гарантій справедливого, неупередженого й ефективного правосуддя. Будь-які законодавчі ініціативи, що стосуються статусу суддів, організації судової влади чи механізмів притягнення суддів до відповідальності, мають розглядатися з дотриманням міжнародно визнаних стандартів захисту незалежності судової влади.

40. З метою дотримання вимог статті 130 Конституції України та забезпечення повноцінної роботи органів судової влади у 2025 році ВРП звернулася до Верховної Ради України щодо основних проблем фінансового забезпечення потреб судової влади та необхідності збільшення видатків

державного бюджету для головних розпорядників бюджетних коштів системи правосуддя.

Крім того, ВРП звернула увагу Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України на недотримання вимог статей 37, 38 Бюджетного кодексу України, зокрема неподання ВРП проекту Закону «Про державний бюджет України на 2026 рік» до його схвалення Кабінетом Міністрів України по статтях, пов'язаних із забезпеченням функціонування судів і діяльності суддів, органів та установ системи правосуддя¹⁵.

41. На думку РСУ, украй актуальним є питання наділення судової влади України в особі ВРП правом законодавчої ініціативи, що дало б змогу своєчасно готувати законопроекти, які гарантували б покращення стану нормативно-правового регулювання правовідносин, учасниками яких є судді та органи суддівського врядування та самоврядування¹⁶.

42. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини підтримав позицію щодо доцільності наголошення на інституціоналізації законодавчого механізму представлення та обговорення у Верховній Раді України Щорічної доповіді про стан забезпечення незалежності суддів, результатом чого має стати ухвалення парламентського акта за підсумками такого розгляду¹⁷.

Діяльність органів та установ системи правосуддя

43. ВРП здійснює координуючу роль у судовій системі, забезпечує дієву співпрацю органів суддівського врядування та самоврядування з іншими органами державної влади.

Послідовне продовження судової реформи, що передбачає, зокрема, укомплектування ВККСУ, є одним із ключових елементів виконання зобов'язань України перед ЄС у сфері верховенства права. 12 серпня 2025 року ВРП призначила члена ВККСУ, заповнивши вакансію, що залишалася відкритою. Стабільна робота ВККСУ, її інституційна стійкість забезпечать послідовне здійснення повноважень із добору суддів, кваліфікаційного оцінювання суддів, проведення конкурсів для формування доброчесного і високопрофесійного суддівського корпусу.

З метою забезпечення незалежності й авторитету ВККСУ та її членів ВРП у межах своїх повноважень про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності

¹⁵ Рішення ВРП від 30 вересня 2025 року № 2017/0/15-25 «Про надання консультативного висновку щодо законопроекту № 14000» (щодо проекту Закону про Державний бюджет України на 2026 рік. (<https://hcj.gov.ua/doc/doc/54744>).

¹⁶ Лист РСУ (вх. № 188/0/8-26 від 12 січня 2026 року).

¹⁷ Лист Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (вх. № 199/0/8-26 від 12 січня 2026 року).

суддів та авторитету правосуддя ухвалила два рішення за зверненнями ВККСУ та заступника Голови ВККСУ¹⁸.

Для забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, підвищення рівня довіри суспільства до судової влади, стабільності її функціонування важливою є співпраця ВРП та РСУ. ВРП послідовно враховує позицію РСУ під час підготовки щорічних доповідей про стан забезпечення незалежності суддів в Україні, консультативних висновків щодо законопроектів. Така взаємодія сприяє забезпеченню автономії судової гілки влади.

Традиційними та ефективними стали спільні обговорення актуальних питань. Члени РСУ беруть активну участь у роботі робочих груп, інших органів, утворених у ВРП. Оскільки рішенням ХХ чергового з'їзду суддів України від 11–12 березня 2026 року обрано новий склад членів РСУ, наразі триває оновлення складу цих органів. Представництво вищого органу суддівського самоврядування дає змогу врахувати думку суддівської спільноти під час ухвалення рішень, що впливають на функціонування судів.

Взаємодія органів суддівського врядування та самоврядування спрямована на забезпечення незалежності та ефективності судової влади, захисту професійних інтересів суддів.

44. Органи влади, які відповідають за організацію та функціонування судової системи, зобов'язані забезпечувати суддям умови, що дають їм змогу виконувати свою місію та досягати ефективності, захищаючи й поважаючи незалежність і неупередженість суддів¹⁹.

45. ДСА України є державним органом у системі правосуддя, який здійснює організаційне та фінансове забезпечення діяльності органів судової влади в межах повноважень, установлених законом. ДСА України підзвітна ВРП у межах, визначених законом.

Основними завданнями ДСА України є: організаційне та фінансове забезпечення діяльності органів судової влади з метою створення належних умов функціонування судів і діяльності суддів; забезпечення належних умов діяльності судів, ВККСУ, НШСУ та органів суддівського самоврядування; забезпечення виконання рішень про утворення чи припинення (ліквідацію) судів у межах повноважень, визначених законом.

¹⁸ Рішення ВРП від 17 червня 2025 року № 1283/0/15-25 «Про вжиття заходів щодо забезпечення авторитету правосуддя за повідомленням заступника Голови Вищої кваліфікаційної комісії суддів України Омельяна О.С. та зверненням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України» (<https://hcj.gov.ua/doc/doc/52966>), рішення ВРП від 2 грудня 2025 року № 2583/0/15-25 «Про вжиття заходів щодо забезпечення авторитету правосуддя за зверненням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України» (<https://hcj.gov.ua/doc/doc/56068>).

¹⁹ Рекомендація CM/Res (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки, ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи 17 листопада 2010 року на 1098-му засіданні заступників міністрів (пункти 12, 32) (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a38#Text).

46. Здійснення організаційного та матеріально-технічного забезпечення діяльності органів судової влади в умовах воєнного часу – це досвід, який для ДСА України ґрунтується не лише на виконанні безпосередніх завдань у межах повноважень, установлених законом, а й на практиці подолання викликів воєнного часу.

ВРП рішенням від 8 травня 2025 року № 982/0/15-25 «Про Звіт про діяльність Державної судової адміністрації України за 2024 рік» визнала результати роботи ДСА України задовільними²⁰.

47. У статті 153 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» закріплено, що ДСА України очолює Голова Державної судової адміністрації України, який керує діяльністю ДСА України, несе персональну відповідальність за виконання покладених на неї завдань.

Це посада стратегічного значення, яка безпосередньо впливає на якість роботи судової системи. Керівник ДСА України відповідає не лише за управління установою, а й фактично за належне функціонування всієї судової системи.

48. Дорожньою картою з питань верховенства права на IV квартал 2025 року було передбачено проведення прозорого конкурсу на посаду Голови ДСА України на основі чітких правил та критеріїв оцінювання, зокрема перевірки доброчесності та професіоналізму.

У Звіті Європейської Комісії щодо України за 2025 рік зазначено, що ДСА України працює під керівництвом виконувача обов'язків голови після звільнення попереднього Голови ДСА України за підозрою в корупції. ВРП відновила відбір нового Голови ДСА України.

Два роки під час війни ДСА України працювала без постійного керівника, що створювало додаткові ризики належного управління²¹.

49. Вища рада правосуддя рішенням від 18 січня 2024 року № 145/0/15-24 утворила робочу групу з питання добору кандидатів на посаду Голови ДСА України та затвердила її персональний склад, рішенням від 1 лютого 2024 року затвердила Умови для зайняття посади Голови ДСА України, рішенням ВРП від 20 березня 2025 року № 597/0/15-25 «Про внесення змін до складу робочої групи з питання добору кандидатів на посаду Голови Державної судової адміністрації України» внесла зміни до складу робочої групи.

У серпні 2025 року ВРП затвердила та оприлюднила Методологію оцінювання відповідності кандидата на посаду Голови Державної судової адміністрації України критеріям доброчесності та професійної компетентності,

²⁰ Рішення ВРП від 8 травня 2025 року № 982/0/15-25 «Про Звіт про діяльність Державної судової адміністрації України за 2024 рік» (<https://hcj.gov.ua/doc/doc/52201>).

²¹ Звіт Європейської Комісії щодо України за 2025 рік, м. Брюссель, 4 листопада 2025 року, SWD (2025) 759 final (https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eece7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf).

а також Методичні рекомендації щодо підготовки іспиту. Ці документи розроблено спільно з міжнародними експертами, з урахуванням найкращих практик.

Під час воєнного стану передбачено спрощену процедуру призначення. З метою підвищення довіри суспільства та транспарентності ВРП забезпечила проведення відкритого відбору на підставі встановлених критеріїв. Після завершення дії воєнного стану передбачено проведення повноцінного конкурсу відповідно до чинного законодавства.

50. 22 грудня 2025 року ВРП вирішила призначити Пампуру Максима Валерійовича на посаду Голови ДСА України без конкурсного відбору, тимчасово, за строковим трудовим договором, на строк не більше 12 місяців із дня припинення чи скасування воєнного стану або до призначення на цю посаду переможця конкурсу.

51. Виконавча та законодавча влади зобов'язані надавати весь необхідний і достатній захист у випадках, коли функціонування судів перебуває під загрозою нападу або залякування, спрямованих на представників судової влади (Висновок № 18 (2015) КРЕС про місце судової влади та її відносини з іншими гілками влади в сучасних демократіях)²².

Держава зобов'язана забезпечити особисту безпеку суддів і членів їхніх сімей (як різновид соціально-професійного статусу із притаманною йому специфікою), створити належні умови для функціонування суду та безпечного перебування в ньому працівників і громадян.

Для гарантії безпеки суддів має бути вжито всіх належних заходів. Зокрема, у приміщенні суду має бути присутня охорона або правоохоронні органи мають охороняти суддів, яким можуть серйозно погрожувати або вже погрожують.

52. Забезпечення незалежності судової влади неможливе без гарантій фізичної безпеки суддів, працівників судової системи та учасників судових процесів. У демократичній державі суди повинні функціонувати в умовах, що унеможливають будь-який тиск, залякування чи втручання в діяльність суддів.

Підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорону приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду, забезпечення у суді безпеки учасників судового процесу здійснює ССО, яка є державним органом у системі правосуддя для забезпечення охорони та підтримання громадського порядку в судах.

ССО відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності правосуддя. Фізична охорона судів та суддів – це не лише питання безпеки, а й важливий чинник, що гарантує безперервне функціонування судової влади, можливість реалізації

²² Висновок КРЕС №18 (2015): Про місце судової влади та її відносини з іншими гілками влади в сучасних демократіях, пункт 52 (https://hcl.gov.ua/sites/default/files/field/no18_of_pereklad.pdf).

конституційного права кожного громадянина на доступ до правосуддя та дотримання принципу верховенства права.

Забезпечення безпеки суддів та охорона приміщень судових установ є невід'ємним складником забезпечення незалежності суддів та ефективного функціонування судової системи.

ВРП рішенням від 26 червня 2025 року № 1376/0/15-25 «Про розгляд звіту щодо діяльності Служби судової охорони у 2024 році»²³ визнала результати роботи ССО у 2024 році задовільними.

53. У 2025 році ССО забезпечила охорону та підтримання громадського порядку в 643 судах, органах та установах системи правосуддя, розміщених у 694 будівлях.

Завдяки вжитим превентивним заходам у 2025 році співробітники територіальних управлінь ССО не допустили пронесення до приміщень судів більш ніж 209,1 тис. заборонених речей і предметів, які становлять потенційну небезпеку для суддів та учасників судових процесів, зокрема понад 9,7 тис. одиниць зброї та 67 тис. ножів. До окремих судів Волинської, Дніпропетровської, Житомирської, Запорізької, Київської та Кіровоградської областей не допущено пронесення 7 гранат.

54. ССО забезпечила охорону громадського порядку й безпеку під час проведення 303 судових засідань, що мали суспільний резонанс або ризики вчинення протиправних дій. Зокрема, 71 таке судове засідання були супроводжені масовими заходами за участю 1,2 тис. громадян. Співробітники ССО припинили 74 протиправні діяння (у залах судових засідань – 13, у інших приміщеннях судів – 44, на території суду та прилеглий території – 17) та передали підрозділам Національної поліції України 70 правопорушників.

55. Протягом 2025 року внаслідок триваючої збройної агресії російської федерації проти України збільшилася кількість повідомлень про мінування приміщень судів, органів та установ системи правосуддя. Зокрема, до правоохоронних органів і судів надійшло понад 4,7 тис. повідомлень про мінування 7,6 тис. об'єктів системи правосуддя. ССО, спільно із суб'єктами взаємодії (Національна поліція України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій), вжила відповідних заходів реагування. За результатами обстежень вибухонебезпечних предметів не виявлено.

56. Для забезпечення безперервності судочинства під час дії воєнного стану, недоторканності та цілісності архівів, судових справ і матеріальних цінностей

²³ Рішення ВРП від 26 червня 2025 року № 1376/0/15-25 «Про розгляд звіту щодо діяльності Служби судової охорони у 2024 році» (<https://hcj.gov.ua/doc/doc/53152>).

судів, розташованих у районах ведення бойових дій, а також яким змінено територіальну підсудність, ССО сприяла вжиттю заходів з евакуації 11 судів²⁴.

57. З метою посилення безпекового складника в органах та установах системи правосуддя, збільшення присутності співробітників ССО саме на час роботи судових установ протягом другого півріччя 2025 року було проведено функціональний аудит щодо визначення оптимальної кількості особового складу, необхідного для належної реалізації функцій ССО в розрізі кожного територіального управління ССО. Наведене дало змогу здійснити перерозподіл і більш ефективно залучення наявного особового складу без збільшення його чисельності.

Для якісного виконання зазначених безпекових завдань у 2025 році було здійснено комплекс заходів, спрямованих на забезпечення сталого розвитку ССО та підвищення рівня її інституційної спроможності.

58. Забезпечення належної охорони, підтримання громадського порядку в суді, а також особиста безпека суддів ВАКС, членів їхніх сімей та збереження їхнього майна згідно із законодавством України прямо залежать від ресурсної й кадрової спроможності ССО. Однак наразі зазначені додаткові гарантії безпеки суддів ВАКС ССО не реалізувала в повному обсязі: заходи особистої безпеки вживаються лише щодо частини суддів ВАКС, а підрозділ особистої безпеки суддів ВАКС суттєво недоукомплектований. ВРП наголошує на необхідності посилення організаційного й кадрового забезпечення ССО з метою забезпечення можливості виконання в повному обсязі покладених на ССО завдань²⁵.

59. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини зауважив, що оприлюднена у Щорічній доповіді за 2024 рік інформація про вжиття територіальними підрозділами ССО спеціальних заходів безпеки стосовно 57 осіб, серед яких судді, члени їхніх сімей та працівники апаратів судів, викликає серйозне занепокоєння. Така статистика свідчить про наявність реальних загроз незалежності судової влади та безпеці її представників, що потребує особливої уваги з боку держави та подальшого посилення гарантій захисту осіб, які здійснюють правосуддя та забезпечують його функціонування. Перелік випадків, у зв'язку з якими ВРП вживала заходів для забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, засвідчує тривожну тенденцію посилення тиску на представників судової влади²⁶.

60. У 2025 році територіальні управління ССО також вживали спеціальних заходів забезпечення безпеки щодо 61 особи, з яких 32 судді (15 судді ВАКС, 1 член сім'ї судді та 28 працівників апаратів судів, зокрема:

²⁴ Лист ССО (вх. № 377/0/8-26 від 19 січня 2026 року).

²⁵ Лист ВАКС (вх. № 305/0/8-26 від 15 січня 2026 року).

²⁶ Лист Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (вх. № 7903/0/8-25 від 18 липня 2025 року).

заходи особистої охорони – щодо 28 суддів (з яких 15 суддів ВАКС), 1 члена сім'ї судді та 27 працівників апаратів судів; охорона житла та майна – щодо 3 суддів; інші спеціальні заходи забезпечення безпеки – щодо 1 судді та 1 працівника апарату суду²⁷.

61. Загрози безпеці посилюються в умовах війни. Ворожі дії щодо суддів можуть проявлятися у формі словесних образ, онлайн-переслідувань, залякування, а інколи – фізичного насильства. Ці явища нерідко підживлюються політичною поляризацією, дезінформацією в медіа та суспільним невдоволенням рішеннями в резонансних справах, особливо в політично суперечливих або соціально чутливих категоріях.

У воєнних умовах фізичне та психологічне навантаження на суддів є надзвичайним. Крім фактичної чи потенційної загрози руйнування будівель судів та інфраструктури, значні втрати ресурсів мають місце через постійний контакт із високоризиковими справами, загрозу особистій безпеці та моральні дилеми, пов'язані з рішеннями, що суттєво впливають на життя людей. Таке середовище формує значний рівень стресу, у якому судді повинні продовжувати виконувати свої обов'язки²⁸.

62. За інформацією Офісу Генерального прокурора відповідно до відомостей із Єдиного звіту про кримінальні правопорушення на території України у 2025 році більш ніж на третину порівняно з минулим роком збільшилася кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень щодо правосуддя (з 10 347 до 13 847, або + 33,8 %) ²⁹.

63. Ефективність судової системи вимагає від суддів високого рівня професійних знань. Судді повинні дбати про підтримання високого рівня професійної компетентності шляхом проходження базової та подальшої підготовки.

64. У Звіті Європейської Комісії щодо України за 2025 рік зазначено, що оголошення про конкурс на посаду проректора НШСУ є позитивним кроком у напрямі прозорості та інституційної підзвітності. Однак у процесі відбору відсутні чіткі критерії щодо доброчесності, компетентності, прозорості та оцінювання на основі заслуг. Для добору керівництва та персоналу необхідні прозорі процедури підзвітності та протидії корупції³⁰.

²⁷ Лист ССО (вх. № 377/0/8-26 від 19 січня 2026 року).

²⁸ CCJE Opinion No. 28 (2025) on the importance of judicial well-being for the delivery of justice. (<https://rm.coe.int/opinion-no-28-2025-of-the-ccje-published-/4880296bfa>).

²⁹ Лист Офісу Генерального прокурора (вх. № 219/0/8-26 від 12 січня 2026 року).

³⁰ Звіт Європейської Комісії щодо України за 2025 рік, м. Брюссель, 4 листопада 2025 року, SWD (2025) 759 final (https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecd7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf).

У жовтні 2024 року НШСУ запустила навчальну лабораторію з вивчення права ЄС.

За інформацією НШСУ навчальна лабораторія з вивчення права ЄС засвідчила свою високу ефективність в опануванні суддями та помічниками суддів права ЄС.

65. У 2025 році зусилля НШСУ були спрямовані на виконання завдань, визначених Дорожньою картою з питань верховенства права, серед яких: внесення змін до Стратегії розвитку суддівської освіти НШСУ, що обумовлені викликами і завданнями системи правосуддя на етапі шляху до членства в ЄС, зокрема щодо посилення співпраці із європейськими установами суддівської освіти; впровадження системи виявлення потреб та оцінювання ефективності навчання суддів для забезпечення його відповідності європейським стандартам; вдосконалення методів навчання суддів; затвердження конкурсного порядку заміщення вакантних посад керівного складу НШСУ за участю незалежних експертів та з встановленням обмежень щодо термінів перебування на відповідних посадах, насамперед для діючих суддів; забезпечення кадрового наповнення та інституційної спроможності Навчальної лабораторії з вивчення права ЄС³¹.

66. У 2025 році НШСУ продовжила реалізацію законодавчо визначених завдань щодо організації суддівської освіти з питань, пов'язаних із вивченням законодавства ЄС, здійсненням правосуддя в умовах війни, особливостями розгляду кримінальних проваджень щодо воєнних злочинів, злочинів проти людяності, злочинів проти основ національної безпеки України.

Переговорний процес щодо вступу України до ЄС зумовив особливу увагу до тем, що стосуються доброчесності та етики, верховенства права, захисту вразливих верств (груп) населення, діджиталізації, електронних доказів, кіберзлочинності тощо. Наведені теми безпосередньо пов'язані з гарантуванням незалежності суддів.

67. Загалом у 2025 році за рахунок Державного бюджету України та коштів міжнародних організацій проведено 267 навчальних заходів із підготовки та періодичного навчання суддів. Активно впроваджувалася дистанційна форма для періодичного навчання суддів. У 2025 році НШСУ провела 52 дистанційні курси.

Було продовжено підготовку помічників суддів і працівників апаратів судів, співробітників ССО та підвищення рівня їхньої кваліфікації.

68. Крім того продовжено модернізацію суддівської освіти з огляду на потреби в підвищенні якості та ефективності навчального процесу.

Науково-методична рада НШСУ затвердила Стратегію розвитку суддівської

³¹ Лист НШСУ (вх. № 102/0/8-26 від 6 січня 2026 року).

освіти на 2026–2030 роки, а також оновлену Методологію оцінювання ефективності навчання суддів (наказ від 19 травня 2025 року № 39), на заміну попередньої 2020 року.

69. Основними здобутками у 2025 році у сфері функціонування органів судової влади є:

- схвалення Дорожньої карти з питань верховенства права, участь ВРП в її підготовці та виконання передбачених нею заходів;

- призначення Президентом України двох членів ВРП;

- участь ВРП у законотворчій діяльності шляхом надання консультативних висновків;

- проведення відкритого, меритократичного відбору та призначення на посаду Голови ДСА України.

70. Пріоритетними завданнями на наступні періоди є:

- проведення відкритого конкурсу на посаду Голови ССО;

- формування повного конституційного складу ВРП для забезпечення стабільної роботи;

- заповнення вакантних посад суддів, завершення кваліфікаційного оцінювання суддів;

- гарантування інституційної безперервності системи органів суддівського врядування із стабільною ротацією складу;

- реалізація в повному обсязі заходів, передбачених Дорожньою картою з питань верховенства права на 2026 рік;

- стратегічне планування розвитку системи правосуддя, узгоджене з Дорожньою картою з питань верховенства права.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ОКРЕМОГО СУДДІ

71. Демократичні держави проголосили незалежність судової влади цінністю, що не допускає компромісів. Виконуючи суддівські функції, суддя відіграє основну роль у забезпеченні захисту прав людини та основоположних свобод, і тому незалежність судді є гарантією поваги до прав і свобод людини.

Незалежність суддів гарантується щодо діяльності суддів, зокрема стосовно їх добору, призначення на посаду до настання пенсійного віку, просування по службі, незмінюваності, професійної підготовки, суддівської недоторканності, дисципліни.

Добір суддів

72. Міжнародними стандартами у сфері правосуддя встановлено, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд у компетентному, незалежному та об'єктивному суді відповідно до принципів, проголошених у Загальній

декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадянські і політичні права та інших міжнародних документах. І саме з метою реалізації зазначеного права на практиці вкрай важливим є забезпечення незалежності судових органів із компетентними та високопрофесійними кадрами.

73. На реалізацію принципу незалежності суддів впливає загальний рівень професіоналізму кожного конкретного судді. Відповідно, ефективність цього механізму визначається насамперед процедурою формування суддівського корпусу.

Для реалізації судьями своїх функцій суддівський корпус має формуватися на засадах компетентності, неупередженості та незалежності.

74. Упродовж 2025 року ВККСУ продовжила проведення добору на посаду судді місцевого суду з урахуванням 1800 прогнозованих вакантних посад суддів у місцевих судах, оголошеного рішенням ВККСУ від 11 грудня 2024 року № 366/зп-24, та приймання заяв від суддів, які мають намір бути переведеними до іншого місцевого суду (рішення ВККСУ від 11 грудня 2024 року № 367/зп-24).

75. До ВККСУ звернулися 9339 осіб (із них 52 % – жінки), які виявили намір взяти участь у доборі та бути переведеними до іншого місцевого суду.

ВККСУ забезпечила проведення чотирьох етапів кваліфікаційного іспиту для кандидатів на посаду судді місцевого суду та суддів, які виявили намір бути переведеними: тестування знань з історії української державності; тестування загальних знань у сфері права та знань зі спеціалізації відповідного суду; тестування когнітивних здібностей; виконання практичного завдання зі спеціалізації.

Станом на 31 грудня 2025 року продовжують участь у доборі (переведенні) 3049 учасників, з яких 207 суддів.

Реалізація повноважень Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Вищої ради правосуддя щодо окремих кадрових питань

76. За висновками Звіту Європейської Комісії щодо України підзвітність судової влади є загалом задовільною, але потребує подальшого вдосконалення та забезпечення на практиці. ВККСУ продовжує оцінювати кваліфікацію діючих суддів за участю ГРД, хоча й повільними темпами. Необхідно посилити потенціал усіх залучених інституцій.

Зокрема, ВККСУ повинна розвинути автономний потенціал для проведення надійної перевірки доброчесності кандидатів і продовжити цифровізацію своєї роботи. ВККСУ все ще має покращити обґрунтування своїх рішень, які приймає всупереч негативним висновкам ГРД. ВРП повинна прискорити розгляд подань

ВККСУ щодо звільнення суддів, які не пройшли оцінювання, та покращити обґрунтування своїх рішень³².

77. ВККСУ у 2023–2025 роках за результатами кваліфікаційного оцінювання на відповідність займаній посаді ухвалила рішення стосовно 984 суддів, з яких: 176 суддів відповідають займаній посаді; 49 суддів не відповідають займаній посаді; стосовно 5 суддів унесено до ВРП подання про звільнення із посади судді у зв'язку з відмовою від кваліфікаційного оцінювання на відповідність займаній посаді; стосовно 754 суддів припинено кваліфікаційне оцінювання під час його проведення із причин, які не залежали від ВККСУ (у зв'язку із припиненням повноважень, звільненням із посади судді, підтвердженням здатності здійснювати правосуддя у ВАКС або апеляційному суді).

Станом на 31 грудня 2025 року не завершено кваліфікаційне оцінювання на відповідність займаній посаді стосовно 1346 суддів³³.

78. Гарантії незалежності суддів забезпечуються особливим порядком призначення на посаду, звільнення, притягнення до відповідальності, незмінюваністю суддів, правом на відставку.

79. Протягом 2025 року ВРП ухвалила рішення про звільнення **226** суддів.

За загальними обставинами звільнено 186 суддів, а саме: у зв'язку з поданням заяви про відставку – 174; у зв'язку з поданням заяви про звільнення за власним бажанням – 12.

За особливими обставинами ВРП звільнила 40 суддів, зокрема: за вчинення істотного дисциплінарного поступку – 30; на підставі підпункту 4 пункту 16¹ розділу XV «Перехідні положення» Конституції України відповідно до подань із рекомендацією ВККСУ – 10.

Дисциплінарна відповідальність суддів

80. Підтримання та заохочення дотримання високих стандартів поведінки суддів є безпосереднім обов'язком судових органів кожної держави.

Водночас необхідність дотримання судової незалежності та уникнення неправомірного тиску зумовлюють потребу обережного ставлення до застосування заходів відповідальності.

81. Європейські стандарти допускають кримінальну, цивільну або дисциплінарну відповідальність суддів під час здійснення ними судових функцій

³² Звіт Європейської Комісії щодо України за 2025 рік, м. Брюссель, 4 листопада 2025 року, SWD (2025) 759 final (https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecd7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf).

³³ Лист ВККСУ (вх. № 398/0/8-26 від 19 січня 2026 року).

за певних умов. У пункті 66 Рекомендації CM/Rec(2010)12 Комітету Міністрів Ради Європи зазначено: «Тлумачення закону, оцінка фактів або зважування доказів, здійснювані суддями при вирішенні справ, не повинні призводити до цивільної або дисциплінарної відповідальності, за винятком випадків злого умислу та грубої недбалості»³⁴.

КРЄС зайняла таку ж позицію у Висновку № 18 (2015): «Що стосується цивільної, кримінальної та дисциплінарної відповідальності, КРЄС підкреслює, що основним засобом правового захисту від судових помилок, які не пов'язані з недобросовісністю, повинен бути процес оскарження. Крім того, з метою захисту суддівської незалежності від неправомірного тиску, слід з великою обережністю підходити до визначення підзвітності суддів щодо кримінальної, цивільної та дисциплінарної відповідальності. Завдання тлумачення закону, зважування доказів та оцінки фактів, які виконуються суддею при вирішенні справ, не повинні призводити до цивільної або дисциплінарної відповідальності судді, за винятком випадків злого умислу, умисного невиконання обов'язків або, можливо, грубої недбалості»³⁵.

82. У 2025 році повноцінно почала працювати служба дисциплінарних інспекторів ВРП – самостійний структурний підрозділ у складі секретаріату ВРП, що створений для реалізації повноважень ВРП щодо здійснення дисциплінарного провадження стосовно суддів. Служба дисциплінарних інспекторів ВРП сформована за результатами відкритого конкурсу, який провела конкурсна комісія, до складу якої ввійшли три члени ВРП та три міжнародні експерти.

83. Згідно з Планом України (Ukraine Facility)³⁶ до кінця IV кварталу 2025 року із залученням служби дисциплінарних інспекторів мало бути вирішено **20%** старих дисциплінарних проваджень (справ), не розглянутих станом на кінець 2023 року, а відповідно до заходів Дорожньої карти з питань верховенства права у IV кварталі 2026 року має бути вирішено 50 % таких дисциплінарних проваджень (справ).

На кінець 2025 року із залученням служби дисциплінарних інспекторів ВРП розглянуто 2741 скаргу, що становить **45 %** від загальної кількості дисциплінарних скарг (6054), які не було розглянуто станом на 31 грудня року.

³⁴ Рекомендації CM/Rec(2010)12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a38#Text).

³⁵ Висновок КРЄС №18 (2015): Про місце судової влади та її відносини з іншими гілками влади в сучасних демократіях, пункт 37 (https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/no18_of_pereklad.pdf).

³⁶ План для Ukraine Facility (<https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf>)

84. Протягом 2025 року до ВРП надійшло **10 795** скарг щодо дисциплінарного проступку судді.

85. Упродовж 2025 року члени ВРП, дисциплінарні інспектори та Дисциплінарні палати ВРП повністю завершили розгляд **10 485** дисциплінарних скарг (включно з тими, що надійшли в попередні роки).

86. За результатами розгляду дисциплінарних скарг Дисциплінарні палати ВРП ухвалили такі рішення:

187 – про залишення без розгляду та повернення дисциплінарних скарг ухвалами Дисциплінарних палат;

329 – про відкриття дисциплінарної справи;

115 – про притягнення **118** суддів до дисциплінарної відповідальності;

160 – про відмову у відкритті дисциплінарної справи;

88 – про відмову в притягненні суддів до дисциплінарної відповідальності та припинення дисциплінарного провадження;

23 – про закриття дисциплінарного провадження.

87. За результатами розгляду дисциплінарних справ Дисциплінарні палати ВРП ухвалили **115** рішень про притягнення до дисциплінарної відповідальності **118** суддів та застосували до них такі види дисциплінарних стягнень:

– попередження – щодо **59** суддів;

– догана з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді протягом одного місяця – щодо **18** суддів;

– сувора догана з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді протягом трьох місяців – щодо **6** суддів;

– подання про тимчасове (від одного до шести місяців) відсторонення від здійснення правосуддя – щодо **2** суддів;

– подання про звільнення – щодо **33** суддів.

Крім того, дисциплінарні інспектори ВРП одноособово постановили **2646** ухвал про залишення дисциплінарних скарг без розгляду.

88. За рекомендаціями Звіту Європейської Комісії щодо України за 2025 рік, правила ВРП щодо визначення пріоритетності дисциплінарних справ повинні застосовуватися систематично, а пріоритетні справи розглядатися без затримок. ВРП також має покращити обґрунтування та уніфікованість практики в дисциплінарних справах і переглянути свої правила, щоб члени ВРП з-поміж суддів не розглядали дисциплінарних скарг на суддів своїх судів. Для забезпечення своєї діяльності служба дисциплінарних інспекторів ВРП має отримувати більшу фінансову та інституційну підтримку³⁷.

³⁷ Звіт Європейської Комісії щодо України за 2025 рік, м. Брюссель, 4 листопада 2025 року, SWD (2025) 759 final (https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecd7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf).

89. Під час розгляду дисциплінарних справ ВРП дотримує принципу індивідуального підходу: у кожному випадку визначення виду дисциплінарного стягнення дисциплінарна практика ВРП орієнтована на забезпечення принципу пропорційності. Зазначений принцип є одним із ключових елементів верховенства права та означає, що заходи, передбачені нормативно-правовими актами, повинні бути спрямовані на досягнення легітимної мети та залишатися співмірними з нею.

90. Наступним етапом з удосконалення процедури дисциплінарного провадження має стати більш чітке законодавче визначення підстав дисциплінарної відповідальності суддів.

Дисциплінарні проступки, пов'язані з поведінкою суддів, повинні чіткіше визначатися відповідно до рекомендацій Групи держав проти корупції (GRECO) Ради Європи.

Для сприяння дотриманню принципу передбачуваності та зменшення ризику зловживань і перевищення повноважень під час встановлення підстав для дисциплінарного провадження дії чи бездіяльність, що становлять дисциплінарні проступки, мають бути чітко визначені законом. Дисциплінарні санкції мають бути пропорційними відповідному дисциплінарному проступку.

91. Серед заходів, передбачених Дорожньою картою з питань верховенства права, – забезпечення передбачуваності, сталості та відкритості дисциплінарної практики щодо суддів. Зокрема, у II кварталі 2026 року заплановано ухвалення закону, який більш точно визначатиме дисциплінарні проступки, пов'язані з поведінкою суддів, а також щорічне узагальнення практики ВРП та Верховного Суду у сфері дисциплінарної відповідальності суддів.

З метою формування передбачуваної, сталої та несуперечливої практики здійснення дисциплінарних проваджень щодо суддів у ВРП проводяться відповідні узагальнення. Систематичне (щорічне) узагальнення та оприлюднення практики ВРП та Верховного Суду щодо дисциплінарної відповідальності є одним із заходів, передбачених Дорожньою картою з питань верховенства права, відповідальним за реалізацію якого є Вища рада правосуддя.

Так, у 2025 році проведено узагальнення дисциплінарної практики ВРП та її дисциплінарних органів за 2024 рік.

Традиційним стало й відкрите обговорення проведених узагальнень дисциплінарної практики. У 2025 році в такому обговоренні взяли участь члени ВРП, дисциплінарні інспектори ВРП, судді Верховного Суду, члени ВККСУ, РСУ, представники Міністерства юстиції України, НШСУ, секретаріату ВРП, наукової спільноти, громадських організацій.

Узагальнення дисциплінарної практики оприлюднено на офіційному вебсайті ВРП. Це дає можливість ознайомитися з їх змістом як правникам, так і всім представникам суспільства, які цікавляться діяльністю судової системи. Узагальнення має важливе значення для правозастосовної діяльності ВРП,

є своєрідним орієнтиром для суддів та осіб, які звертаються з дисциплінарними скаргами.

92. До ВРП на опрацювання для надання відповідного консультативного висновку надійшли законопроекти щодо удосконалення дисциплінарних та інших процедур.

ВРП 22 травня 2025 року ухвалила рішення № 1110/0/15-25³⁸, яким доручила Голові ВРП звернутися з листом до Європейської комісії «За демократію через право» (Венеційська Комісія) із проханням надати висновок щодо відповідності законопроектів стандартам Ради Європи в частині незалежності судової влади України.

14 жовтня 2025 року оприлюднено Спільний висновок Венеційської Комісії та Генерального директорату з прав людини і верховенства права Ради Європи (DGI) щодо проектів законів України про вдосконалення дисциплінарних процедур щодо суддів, декларацій доброчесності та інших процедур, ухвалений на 144-му пленарному засіданні 9–10 жовтня 2025 року³⁹.

93. Венеційська Комісія визнала необхідність удосконалення положень про дисциплінарні процедури щодо суддів, їхні декларації доброчесності та родинних зв'язків, зауваживши, що ефективна система суддівської дисципліни сприяє довірі громадськості до здійснення правосуддя, та привітала зусилля українського законодавця щодо її вдосконалення.

Водночас висловила жаль із приводу відсутності цілісного підходу до реформи судової системи в Україні. Принцип стабільності та послідовності права є основним елементом верховенства права, а постійна інституційна нестабільність також може бути шкідливою для довіри громадськості до судової влади як незалежної та неупередженої інституції. Реформи основних державних інститутів, таких як судова система, повинні проводитися лише після належного аналізу поточної ситуації та можливого впливу нового законодавства, що свідчить про необхідність запропонованих змін.

94. У Висновку позитивним кроком названо спрощення підстав дисциплінарної відповідальності суддів. Венеційська Комісія і раніше наголошувала на важливості чітких, точних і передбачуваних визначень підстав для дисциплінарної відповідальності суддів, які відповідають вимогам верховенства права. Нечіткі та непослідовні положення закону збільшують ризик надто широкого тлумачення, свавільних дій і зловживань, що може зашкодити незалежності судової влади.

³⁸ Рішення ВРП від 22 травня 2025 року № 1110/0/15-25 «Про звернення до Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційська Комісія)». (<https://hcj.gov.ua/doc/doc/52580>).

³⁹ [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2025\)044-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2025)044-e)

95. Інститут дисциплінарної відповідальності суддів удосконалюється відповідно до розвитку суспільних відносин у цій сфері та стає дієвим механізмом забезпечення незалежності судової влади, утвердження довіри до судової влади й авторитету правосуддя, а також формування доброчесного та високопрофесійного корпусу суддів.

Перевірка декларацій, поданих судьями.

96. Боротьба з корупцією є одним із першочергових завдань, оскільки корупція підриває довіру громадськості, а отже, і легітимність судової влади загалом. З іншого боку, ефективна боротьба з корупцією та неутручання у принципі незалежності суддів і верховенство права мають іти пліч-о-пліч. Ефективна боротьба з корупцією неможлива без незалежної судової влади та дотримання принципу верховенства права⁴⁰.

З огляду на суспільну важливість і значимість забезпечення реальної незалежності суддів, міжнародних принципів і стандартів, подання декларацій судьями та їх перевірка повинні здійснюватися з урахуванням принципу незалежності судової влади.

97. Відповідно до частини першої статті 52² Закону України «Про запобігання корупції» порядок здійснення повної перевірки декларації, поданої суддею, визначається Національним агентством з питань запобігання корупції за погодженням ВРП. Частиною другою вказаної статті визначено, що під час повної перевірки декларації, поданої суддею, Національне агентство невідкладно, але не пізніше наступного робочого дня з дня початку такої перевірки або моніторингу способу життя інформує про це відповідно ВРП або Голову КСУ.

98. Рішенням ВРП від 10 червня 2025 року № 1238/0/15-25⁴¹ створено робочу групу з розроблення проекту Порядку проведення повної перевірки декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, поданої суддею.

Для забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя під час проведення повної перевірки декларацій, моніторингу способу життя суддів НАЗК має бути враховано відповідні пропозиції представників судової гілки влади. Це покращить співпрацю НАЗК та суддів і створить передумови формування для суддів чітких і зрозумілих стандартів доброчесності та дотримання вимог антикорупційного законодавства.

⁴⁰ Висновок КРЕС № 24 (2021): Еволюція судових рад і їхня роль у незалежних і безсторонніх судових системах, пункт 47 (<https://rm.coe.int/opinion-no-24-2021-of-the-ccje-ukr/1680a50e49>).

⁴¹ Рішення ВРП від 10 червня 2025 року № 1238/0/15-25 (<https://hcj.gov.ua/doc/doc/52839>).

У грудні 2024 року ВРП затвердила Єдині показники для оцінки доброчесності та професійної етики суддів. За рекомендаціями Європейської Комісії деякі з цих показників потребують уточнення, щоб забезпечити ефективну оцінку відповідно до європейських стандартів. Детальні процедури перевірки декларацій про майно та моніторингу способу життя суддів і суддів КСУ ще мають бути узгоджені між НАЗК, ВРП та КСУ.

Забезпечення гарантій недоторканності суддів

99. Гарантії незалежності та недоторканності суддів передбачає встановлений Основним Законом України особливий порядок застосування до суддів запобіжних заходів, пов'язаних із обмеженням свободи та права вільного пересування, який полягає в тому, що уповноважений орган повинен надати згоду на застосування до судді відповідних запобіжних заходів.

100. Метою встановлення додаткових (порівняно з недоторканністю особи) гарантій недоторканності суддів є створення належних умов для виконання покладених на них державою обов'язків та захист від незаконного втручання в їхню діяльність, виконання державою зобов'язань перед людиною і громадянином щодо забезпечення права на справедливий суд.

Недоторканність суддів не є особистим привілеєм, а має публічно-правове призначення – забезпечити здійснення правосуддя неупередженим, безстороннім і справедливим судом.

Упродовж 2025 року до Вищої ради правосуддя надійшло подань про надання згоди на затримання судді та утримання його під вартою та

За результатами розгляду вказаних подань ВРП прийнято 6 рішень про надання згоди на затримання судді та утримання його під вартою, 2 рішення – про відмову в задоволенні подання про надання згоди на затримання та утримання його під вартою, 1 рішення про надання згоди на утримання судді під арештом та 1 рішення про відмову в задоволенні подання про надання згоди на утримання судді під арештом.

Протягом 2025 року до ВРП надійшло **22** клопотання від Офісу Генерального прокурора, з них: **15** клопотань про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності; **7** – про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя.

За результатами розгляду клопотань Офісу Генерального прокурора протягом указанного періоду ВРП ухвалила 18 рішень про задоволення клопотань Офісу Генерального прокурора, з них 14 рішень про тимчасове відсторонення (9 – про задоволення клопотань Офісу Генерального прокурора, 5 – про часткове задоволення клопотань Офісу Генерального прокурора про тимчасове

відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку із притягненням до кримінальної відповідальності) та 4 рішення про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності; 1 рішення про відмову в задоволенні клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності; 3 рішення про повернення без розгляду клопотання Офісу Генерального прокурора про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя.

Розгляд Вищою радою правосуддя повідомлень суддів про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя

103. Незалежність судової гілки влади, як і кожного судді, є не лише гарантією, передбаченою Конституцією України, а й запорукою довіри громадян до судової системи. Незалежність суддів полягає в їх самостійності, відсутності будь-якого стороннього впливу та втручання, вирішенні суддею судового спору за своїм внутрішнім переконанням, непов'язаності під час здійснення правосуддя будь-якими обставинами, іншою (окрім закону) волею.

104. Без незалежності судді не може бути правосуддя як такого. У процесі прийняття рішень судді мають бути незалежними та неупередженими, а також мати можливість діяти без будь-яких обмежень, впливу, тиску, погроз або прямого чи непрямого втручання.

Обов'язком судді є справедливе та безстороннє застосування закону незалежно від можливого соціального або політичного тиску. А ВРП має рішуче протидіяти будь-яким спробам втручання або тиску на окремих суддів або судову владу загалом.

105. Упродовж 2025 року до ВРП надійшло **242** повідомлення про втручання у професійну діяльність суддів щодо здійснення правосуддя, про дії, що порушують гарантії незалежності суддів або підривають авторитет правосуддя, а також 5 звернень ВККСУ, 3 звернення членів ВРП, 2 звернення РСУ та 1 звернення прокуратури щодо дотримання гарантій незалежності суддів та авторитету правосуддя.

106. ВРП розглянула **237** повідомлень про втручання у професійну діяльність суддів щодо здійснення правосуддя (з урахуванням повідомлень, що надійшли за попередні періоди), 5 звернень ВККСУ, 2 звернення РСУ, 1 звернення прокуратури та 3 звернення члена ВРП щодо дотримання гарантій незалежності та авторитету правосуддя.

107. За результатами розгляду **111** повідомлень про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя ухвалено 91 рішення про вжиття заходів реагування (звернення до прокуратури та органів правопорядку стосовно надання інформації про розкриття та розслідування злочинів, інші).

108. За результатами розгляду **125** повідомлень суддів ухвалено 50 рішень про затвердження 114 висновків членів ВРП про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя.

Крім того, член ВРП ухвалив рішення про залишення **1** повідомлення без розгляду та повернення заявникам.

109. Водночас ВРП в межах повноважень ухвалила рішення про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя: **8** рішень з власної ініціативи; **2** – за зверненням ВККСУ та заступника Голови ВККСУ; **2** – за зверненням РСУ; **1** – за зверненням прокуратури; **2** – за зверненнями члена ВРП.

110. У 2025 році ВРП уживала таких заходів забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя:

Заходи	Суб'єкти, до яких зверталася ВРП	Кількість
Звернення щодо надання інформації про розкриття та розслідування кримінального правопорушення у кримінальному провадженні	Офіс Генерального прокурора	
Звернення стосовно перевірки повідомлення про втручання в діяльність суддів щодо здійснення правосуддя на наявність ознак вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтею 376 Кримінального кодексу України	Офіс Генерального прокурора	
Звернення щодо надання інформації про розкриття та розслідування кримінальних правопорушень у кримінальному провадженні	Спеціалізована антикорупційна прокуратура	
Звернення щодо необхідності вжиття встановлених законом заходів із забезпечення особистої безпеки судді та членів його сім'ї	ССО	
Звернення щодо надання інформації про результати судового розгляду кримінального провадження	Яворівський районний суд Львівської області	
Звернення щодо проведення перевірки суб'єкта у сфері онлайн-медіа за фактами, повідомленими суддями	Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення	
Звернення щодо перевірки відомостей про дотримання журналістами професійних етичних стандартів	Комісія з журналістської етики	
Звернення із заявами (скаргами) щодо дій, неналежної поведінки адвокатів	Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури	

Звернення щодо неприпустимості вчинення посадовими особами дій, які можуть бути розцінені як неправомірний вплив на суддів щодо здійснення правосуддя, що підриває незалежність судової влади та негативно позначається на авторитеті правосуддя	Заставнівська міська рада Чернівецької області	
Звернення щодо неприпустимості надання посадовими особами органу місцевого самоврядування публічних коментарів, які підривають незалежність судової влади, що негативно позначається на авторитеті правосуддя.	Дрогобицька міська рада Львівської області	

111. ВРП вживала заходів забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя в таких випадках:

- ✓ виявлення судових рішень та інших офіційних документів з ознаками підроблення;
- ✓ надходження повідомлень про замінування будівлі суду;
- ✓ виявлення спеціальних технічних засобів отримання інформації / пристроїв для прослуховування та відстеження місцезнаходження;
- ✓ пошкодження матеріалів судової справи;
- ✓ надсилання заяв / клопотань / звернень, які містять погрози / образи на адресу судді / звинувачення суддів у вчиненні кримінальних правопорушень;
- ✓ висловлення погроз на адресу судді в судовому засіданні / шляхом здійснення телефонних дзвінків;
- ✓ висловлення погроз на адресу судді в мережі Інтернет / соціальних мережах;
- ✓ пошкодження майна судді;
- ✓ надсилання смс-повідомлень щодо розгляду судових справ;
- ✓ звернення до суду щодо надання судді неправомірної вигоди / здійснення перерахунку грошових коштів / надіслання грошових купюр / спроби позапроцесуального спілкування;
- ✓ дії / висловлювання органів державної влади, їх посадових осіб, що можуть підрвати незалежність судової влади;
- ✓ ініціювання проведення перевірки дій судді.

ВРП у 2025 році ухвалювала рішення про затвердження висновків членів ВРП про відсутність підстав для вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя в таких випадках:

- ✓ заявлення відводу судді;
- ✓ подання дисциплінарних скарг на дії судді;
- ✓ висловлення намірів / звернення учасників судових справ до органів державної влади щодо дій судді / правоохоронних органів із заявою про вчинення суддею кримінального правопорушення;
- ✓ позапроцесуальна форма звернення до суду (дії осіб, спрямовані на спілкування із суддею поза межами судового засідання);

- ✓ поширення в соціальних мережах та на інших інформаційних порталах відеосюжетів, публікацій, статей негативного і провокаційного змісту стосовно суддів, їх процесуальної діяльності, персональних даних;
- ✓ порушення порядку в судовому засіданні, негативні висловлювання на адресу суддів.

113. ВРП вживає заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за зверненням суддів та з власної ініціативи, а перелік заходів забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя, визначений у законодавстві, не є вичерпним.

28 серпня 2025 року ВРП з власної ініціативи ухвалила рішення № 1814/0/15-25 «Про вжиття заходів забезпечення авторитету правосуддя». Цим рішенням встановлено, що з квітня 2022 року в Білгород-Дністровському міськрайонному суді Одеської області почав діяти механізм з ухвалення судових рішень про визначення місця проживання дитини разом із батьком. Судові рішення ухвалювалися, серед іншого, з надуманих обставин з метою перетину державного кордону чи отримання відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації.

Розглядаючи питання про тимчасове відсторонення судді Мар'їнського районного суду Донецької області від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, ВРП установила, що, за версією слідства, у помічника судді виник умисел створити групу осіб для сприяння в незаконному переправленні чоловіків через державний кордон України шляхом забезпечення за неправомірну вигоду ухвалення судових рішень за завідомо надуманими обставинами, які дають підставу для відстрочки від призову на військову службу під час мобілізації, а також виїзду за кордон під час дії на території України воєнного стану.

ВРП дійшла висновку про необхідність вжиття комплексних заходів щодо забезпечення авторитету правосуддя для з'ясування причин збільшення кількості таких категорій справ та належного реагування.

ВРП своїм рішенням запропонувала всім місцевим загальним судам надати інформацію про всі справи, які перебували на розгляді суду, починаючи з 1 січня 2021 року щодо позбавлення матері батьківських прав за заявою батька та / або визначення місця проживання дитини разом із батьком та / або встановлення факту проживання дитини разом із батьком, самостійного виховання / утримання дитини батьком без участі матері, та вжила низку заходів щодо звернення до правоохоронних органів, ДСА України.

Робоча група з питань розроблення і впровадження заходів забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя проаналізувала дані, надані судами, оцінила динаміку надходження до судів відповідних заяв, результати та строки їх розгляду, маркери ризиків розгляду таких справ.

ДСА України здійснює вдосконалення механізмів контролю стану діловодства в місцевих та апеляційних судах та пошук можливостей щодо

розроблення програмного продукту автоматизованих аналітичних інструментів з виявлення та моніторингу випадків імовірного втручання в систему автоматизованого розподілу справ.

ВРП рішенням від 19 серпня 2025 року № 1742/0/15-25 також звернулася до ДСА України, РСУ щодо перевірки стану організації діловодства в Печерському районному суді міста Києва, усунення порушень, оскільки під час розгляду дисциплінарних справ члени ВРП виявили факти неналежного зберігання судових справ, втрату / неможливість встановлення місцезнаходження справ у цьому суді.

114. Найважливіші результати роботи у 2025 році щодо підвищення рівня забезпечення незалежності судді:

здійснення добору кандидатів на посаду судді апеляційного та місцевого суду;

виконання показника Плану для Ukraine Facility щодо розгляду 20 % старих дисциплінарних проваджень. Станом на 31 грудня 2025 року розглянуто 45 % таких справ;

оперативне реагування ВРП на повідомлення суддів про втручання в їхню діяльність щодо здійснення правосуддя.

115. Пріоритетні завдання на наступні періоди:

завершення добору кандидатів на посаду судді місцевого суду;

завершення призначення суддів до апеляційних судів;

удосконалення законодавства щодо дисциплінарної відповідальності суддів;

удосконалення механізмів захисту незалежності суддів.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА КОЖНОГО НА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ

Суддівські кадри

116. Беззаперечним є твердження, що однією з гарантій незалежності суддів є належне кадрове забезпечення.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини у пропозиціях у порядку реагування на Щорічну доповідь за 2024 рік наголосив, що під час ухвалення рішень з питань суддівської кар'єри, організації роботи окремих судів, «вирівнювання» суддівського навантаження слід урахувувати необхідність забезпечення державою права учасників судового процесу на розгляд справи упродовж розумного строку, зокрема, в судових справах, які тривалий час перебувають у провадженні.

Брак суддів став не просто проблемою, а кризою, адже більшість суддів працюють на межі людських можливостей, що ускладнює забезпечення своєчасного та якісного правосуддя в Україні⁴².

117. РСУ зауважує, що протягом 2025 року стан забезпечення судових установ кадрами погіршився фактично в усіх регіонах України. Це пов'язано з подальшим зменшенням числа суддів, що зумовлено звільненням з різних підстав значної кількості суддів протягом 2025 року, яке належним чином не компенсується початком роботи новопризначених суддів. Попри війну, навантаження на суди лише зростає, кількість звернень збільшується в усіх юрисдикціях і, за попередніми даними, вже простежується приріст на рівні не менш ніж 8 % порівняно з минулим роком⁴³.

118. Станом на 31 грудня 2025 року кількість апеляційних і місцевих судів становить 758, з яких 582 здійснюють правосуддя⁴⁴.

119. За даними обліку ВККСУ, станом на 31 грудня 2025 року гранична кількість суддів у судах становила 6600, з яких: у місцевих судах – 4927; в апеляційних судах – 1357; у вищих спеціалізованих судах – 120; у Верховному Суді – 196 (інформація щодо кількості суддів надається, зокрема, відповідно до визначеної на 2023 рік тимчасової кількості суддів у місцевих та апеляційних судах і без урахування судів, які припинили роботу (територіальну підсудність судових справ яких визначено іншому суду).

120. Кількість осіб, призначених (обраних) на посади суддів у судах, які не припинили роботу (територіальну підсудність судових справ яких не визначено іншому суду), – 4346, з яких: у місцевих судах – 3527; в апеляційних судах – 632; у вищих спеціалізованих судах – 40; у Верховному Суді – 147 (інформація щодо кількості осіб, призначених (обраних) на посади суддів, надається без урахування 448 осіб (у місцевих судах – 414, в апеляційних судах – 34), які обіймали штатні суддівські посади в судах, що припинили здійснення правосуддя у зв'язку з утворенням нових судів, або в судах, роботу яких припинено (територіальну підсудність судових справ яких визначено іншому суду).

121. Кількість вакантних посад суддів у судах, які не припинили роботу (територіальну підсудність судових справ яких не визначено іншому суду), – 2254, з яких: у місцевих судах – 1400; в апеляційних судах – 725; у вищих спеціалізованих судах – 80; у Верховному Суді – 49⁴⁵.

⁴² Лист Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (вх. № 7903/0/8-25 від 18 липня 2025 року).

⁴³ Лист РСУ (вх. № 188/0/8-26 від 12 січня 2026 року).

⁴⁴ Лист ДСА України (вх. № 529/0/8-26 від 22 січня 2026 року).

⁴⁵ Лист ВККСУ (вх. № 398/0/8-26 від 19 січня 2026 року).

Суди	Гранична кількість суддів	Фактична кількість суддів
Місцеві суди	4927	3527
Апеляційні суди	1357	632
Вищі спеціалізовані суди	120	40
Верховний Суд	196	147
Разом	6600	4346

122. У 20 місцевих загальних судах правосуддя здійснює один суддя з повноваженнями.

Не здійснюють правосуддя з об'єктивних причин (суддів призначено вперше на посаду строком на п'ять років, повноваження суддів припинились у зв'язку із закінченням строку, на який їх було призначено; у соціальних відпустках для догляду за дитиною; відсторонені тощо) 354 судді⁴⁶.

123. За інформацією ДСА України, штатна чисельність працівників апаратів судів – 27 527 осіб, фактично зайняті – 22 630 осіб⁴⁷.

124. Упродовж 2025 року ВРП ухвалила рішення про внесення Президентом України подання про призначення 161 кандидата на посади судді, з них: до місцевих загальних судів – 54; до місцевих господарських судів – 4; до місцевих адміністративних судів – 1; до апеляційних загальних судів – 28; до апеляційних господарських судів – 41 ; до апеляційних адміністративних судів – 31; до Вищого антикорупційного суду – 2.

Президент України у 2025 році видав 87 указів про призначення **143 суддів** на посади (місцевих судів – 70, апеляційних судів – 71, Вищого антикорупційного суду – 2).

125. Неукомплектованість судів судьями спричиняє надмірне навантаження на діючих суддів. Робоче навантаження суддів має передбачати здатність виконувати роботу не лише у чітко визначені строки, а й якісно. Значне навантаження, брак часу та втома можуть спричинити когнітивне виснаження, що впливає на якість судових рішень, здатність розглядати справи та забезпечувати ефективність судового процесу.

126. Інститут відрядження суддів спрямовано на забезпечення належного здійснення правосуддя, забезпечення доступу до правосуддя, врегулювання

⁴⁶ Лист ДСА України (вх. № 529/0/8-26 від 22 січня 2026 року).

⁴⁷ Лист ДСА України (вх. № 529/0/8-26 від 22 січня 2026 року).

навантаження в судах, підвищення авторитету правосуддя, підтримку кваліфікації суддів тощо.

У ситуації щодо кадрового наповнення судів, яка склалася останніми роками, відрядження судді є об'єктивною необхідністю. Саме шляхом відрядження судді як тимчасового переведення можливо досягти кількох цілей, а саме забезпечити доступ до правосуддя, врегулювати навантаження в судах, забезпечити розгляд справ, що надійшли до судів, територіальну підсудність справ яких змінено.

У травні 2025 року Парламент прийняв Закон про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», якими передбачено тимчасово не обмежувати термін відрядження суддів двома роками до дня завершення ВККСУ конкурсу на зайняття вакантних посад суддів апеляційних судів, оголошеного рішенням Комісії від 14 вересня 2023 року № 94/зп-23 та щодо відрядження судді місцевого суду (крім випадків, передбачених пунктом 89 розділу XII Закону України «Про судоустрій і статус суддів») – протягом добору на посаду судді місцевого суду, оголошеного рішенням Комісії від 11 грудня 2024 року № 366/зп-24, та одного року з дня його завершення.

127. ВРП за результатами розгляду матеріалів про відрядження, продовження строку відрядження та дострокове закінчення строку відрядження суддів ухвалила:

- 57 рішень про відрядження суддів
- 80 рішень про продовження строку відрядження;
- 2 рішення про дострокове закінчення відрядження;
- 1 рішення про дострокове закінчення відрядження та відрядження судді;
- 1 рішення про дострокове закінчення відрядження судді та відмову у відрядженні судді;
- 35 рішень про дострокове закінчення відрядження та одночасне відрядження судді.

128. Станом на 31 грудня 2025 року 449 суддів відряджено до іншого суду того самого рівня і спеціалізації⁴⁸.

129. На виконання заходів Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки ВРП доручено затвердити нормативи кадрового, фінансового, матеріально-технічного та іншого забезпечення судів і оприлюднити їх до грудня 2025 року.

Чітко визначені нормативи є необхідною умовою для об'єктивної оцінки потреб судів, ефективного бюджетного планування та забезпечення належних умов праці для суддів і працівників апаратів судів. Без таких нормативів неможливо забезпечити стабільне функціонування судової системи та справедливості в середині самої системи.

⁴⁸ Лист ДСА України (вх. № 529/0/8-26 від 22 січня 2026 року).

130. 30 вересня 2025 року ВРП затвердила нормативи кадрового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення судів, а також Методику розрахунку чисельності суддів судів першої та апеляційної інстанцій та Методику розрахунку прогнозованої кількості справ судів першої та апеляційної інстанцій.

Затвердження нормативів і методик сприятиме прозорості бюджетного процесу й формуванню бюджетного запиту для фінансування потреб судів, повноті відображення фінансових потреб судової системи, а також забезпечить розподіл бюджетних ресурсів у судовій системі на підставі об'єктивних і чітко визначених критеріїв.

131. Наказом ДСА України від 5 листопада 2025 року «Про забезпечення реалізації рішення Вищої ради правосуддя від 30.09.2025 № 2015/0/15-25» затверджено план заходів, згідно з яким після визначення рішенням ВРП кількості суддів в апеляційних і місцевих судах структура та штатна чисельність працівників апаратів апеляційних і місцевих судів буде приведено у відповідність із нормативами. ДСА України узагальнює пропозиції судів, надані на попередньо зроблені розрахунки кількості суддів, а також готує статистичну інформацію щодо судового навантаження у 2025 році⁴⁹.

132. Нормативи кадрового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення судів, а також Методика розрахунку чисельності суддів судів першої та апеляційної інстанцій, які розроблялися впродовж 2 років за участю ДСА України, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Ради суддів України, суддів, неурядових і міжнародних організацій та у співробітництві із СЕРЕJ (Європейською комісією з ефективності правосуддя), є динамічними документами, які мають змінюватися, доповнюватися та вдосконалюватися.

133. Рішенням від 27 грудня 2025 року № 2813/0/15-25 ВРП затвердила Регламент прозорого планування і розподілу бюджетних ресурсів у системі ДСА України як головного розпорядника бюджетних коштів.

Указаний Регламент упорядковує процес планування та розподілу бюджетних ресурсів у системі ДСА України як головного розпорядника бюджетних коштів на основі об'єктивних і чітко визначених критеріїв, зокрема з урахуванням нормативів кадрового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення судів, а також визначає організаційні засади роботи і механізми взаємодії розпорядників бюджетних коштів у системі ДСА України під час бюджетного процесу, забезпечуючи послідовність, прозорість і передбачуваність прийняття рішень, надаючи можливість оптимізувати використання бюджетних коштів.

⁴⁹ Лист ДСА України (вх. № 529/0/8-26 від 22 січня 2026 року).

Практичне застосування Регламенту сприятиме більш обґрунтованому розподілу ресурсів, посиленню системності бюджетного процесу та підвищенню ефективності роботи судової системи в межах реалізації вимог чинного законодавства, рекомендацій контролюючих органів і ключових завдань у межах євроінтеграційного процесу.

Фінансове та матеріально-технічне забезпечення судів

134. Загальновизнано, що фінансове забезпечення судів і суддів є невід'ємною складовою незалежності як окремого судді, так і судової влади загалом. Недофінансування судової системи здатне зменшити спроможність судів розглядати справи з необхідною якістю та з дотриманням розумних строків.

Навіть у разі економічних негараздів, коли важко забезпечити судову систему всім необхідним для виконання суддями своїх функцій, принципи верховенства права та захисту прав людини вимагають, щоб потреби судової системи та суддів були пріоритетними під час розподілу ресурсів.

135. Україна рішуче налаштована впроваджувати програму структурних реформ, які створять основу для надійного післявоєнного зростання та відкриють Україні шлях до вступу до ЄС. Водночас ефективне впровадження реформ неможливе без забезпечення належного рівня фінансування для їх реалізації.

Упродовж останніх років судова система України працює у складних умовах, долаючи організаційні та фінансові виклики. Повномасштабне вторгнення російської федерації поглибило ці проблеми, ускладнивши процеси кадрового, фінансового, матеріально-технічного та іншого забезпечення судової гілки влади.

На етапі активного євроінтеграційного процесу належне фінансування судової системи є фундаментальною передумовою для забезпечення її інституційної спроможності та незалежності, адже не лише гарантує безперервність здійснення правосуддя, а й слугує потужним інструментом для відновлення та стабілізації правопорядку в умовах повномасштабного вторгнення.

136. Одним із заходів Дорожньої карти з питань верховенства права є постійне забезпечення судів, органів та установ системи правосуддя належними фінансовими та людськими ресурсами, забезпечення конкурентного рівня суддівської винагороди для суддів і заробітної плати для працівників апарату судів, інших органів та установ системи правосуддя з урахуванням навантаження, значущості та відповідальності роботи.

137. Загальна потреба судів, ВККСУ, НШСУ, ССО та ДСА України у бюджетних призначеннях у 2025 році становила 36 278,4 млн гривень.

Законом України «Про Державний бюджет України на 2025 рік» ДСА України були передбачені бюджетні призначення в сумі 22 105,3 млн грн,

що на 1504,1 млн грн більше, порівняно з 2024 роком, однак ці кошти забезпечили лише 68,9 % необхідних видатків системи правосуддя.

138. Судова система має соціально спрямований бюджет. На оплату праці та нарахування на неї спрямовано 89,9 % бюджетних призначень, на оплату комунальних послуг і енергоносіїв – близько 3,2 % бюджетних призначень 2025 року, питома вага інших поточних видатків на забезпечення судочинства становила 5,6 %, видатків розвитку – 1,3 %, видатки на виконання рішень судів на користь суддів, працівників апаратів судів і працівників органів та установ системи правосуддя в загальній структурі становлять менше відсотка⁵⁰.

139. За ініціативою ДСА України прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 1 вересня 2025 року № 1112 «Про встановлення розмірів додаткового коефіцієнта підвищення посадових окладів державних службовців апаратів судів, інших органів системи правосуддя», якою запроваджено застосування додаткових коефіцієнтів до посадових окладів державних службовців, та постанову від 10 вересня 2025 року № 1113 «Деякі питання оплати праці працівників патронатних служб у системі правосуддя на період воєнного стану», якою запроваджено застосування додаткового коефіцієнта підвищення до посадових окладів працівників патронатних служб у системі правосуддя⁵¹.

140. Законом України від 11 березня 2025 року № 4282-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо впровадження єдиних підходів в оплаті праці державних службовців на основі класифікації посад» передбачено впровадження єдиних підходів до оплати праці державних службовців, зокрема шляхом зміни підходів до визначення типу та рівня юрисдикції судів. Зазначені зміни спрямовані на усунення диспропорцій в оплаті праці, підвищення престижу служби в апаратах судів і зменшення плинності кадрів.

141. Однак оплата праці працівників апаратів судів на сьогодні залишається неконкурентною серед інших працівників юридичних спеціальностей, зокрема в прокуратурі, поліції, ДБР, НАБУ, СБУ тощо⁵².

Про низький рівень заробітної плати працівників апаратів судів, особливо місцевих загальних судів, несправедливу класифікацію посад, що призводить до звільнення кваліфікованих працівників і складнощі в заповненні вакансій, повідомила велика кількість судів у пропозиціях до цієї доповіді.

РСУ зазначила, що визначена класифікація посад у судовій системі та встановлені посадові оклади спеціалістів таких сфер як HR-менеджмент, IT-сфера та сфера управління фінансами, не відповідають рівню професійної компетентності, не враховують специфіки роботи в судовій системі,

⁵⁰ Лист ДСА України (вх. № 529/0/8-26 від 22 січня 2026 року).

⁵¹ Лист ДСА України (вх. № 529/0/8-26 від 22 січня 2026 року).

⁵² Лист РСУ (вх. № 188/0/8-26 від 12 січня 2026 року).

необхідності спеціальних знань у сфері судочинства та забезпечення здійснення правосуддя; визначення класифікації посад працівників режимно-секретних органів судів не враховує не лише необхідної професійної освіти та досвіду, а й рівня відповідальності та повноважень цих працівників апарату суду⁵³.

142. Починаючи із 2021 року, закони України про Державний бюджет України на відповідний рік визначають окремий розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, який встановлюється для визначення базового посадового окладу судді, – 2102 грн (дорівнює прожитковому мінімуму для працездатних осіб, установленому Законом України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» на 1 січня 2020 року).

Отже, суддівська винагорода фактично залишається «замороженою» на рівні 2020 року протягом усього періоду 2021–2026 років. Це відбувається в умовах, зокрема, повномасштабної війни, суттєвих інфляційних процесів, зростання споживчих цін, тарифів і загального підвищення вартості життя. Вища рада правосуддя під час бюджетних процесів на відповідні роки послідовно наголошувала на хибності такого підходу, однак усі застереження було проігноровано.

23 січня 2026 року Пленум Верховного Суду розглянув конституційне подання, зокрема, щодо конституційності законодавчих положень про встановлення прожиткового мінімуму для працездатних осіб, що застосовується для визначення базового розміру посадового окладу судді, за результатами чого ухвалив звернутися до Конституційного Суду України з поданням щодо конституційності положень законів України про Державний бюджет України на 2022–2025 роки, якими встановлено з 1 січня відповідного календарного року прожитковий мінімум для працездатних осіб, що застосовується для визначення базового розміру посадового окладу судді, у розмірі 2102 гривні.

З метою дотримання вимог статті 130 Основного Закону України щодо забезпечення державою фінансування та належних умов для функціонування судів і діяльності суддів ВРП послідовно звертається до Уряду України, зокрема з публічними зверненнями, з метою врахування її пропозицій щодо фінансового забезпечення судової гілки влади та її незалежності.

143. Станом на 31 грудня 2025 року апеляційні та місцеві суди забезпечені 772 будівлями та приміщеннями, з урахуванням безпекової ситуації в державі, ведення бойових дій та тимчасової окупації.

Повномасштабна збройна агресія російської федерації на території України спричинила масштабні ушкодження та руйнування будівель і приміщень судів, органів та установ системи правосуддя. Унаслідок бойових дій, ракетних ударів та авіаційних атак у значній кількості об'єктів, зокрема в районах активних бойових дій, на тимчасово окупованих територіях або в зонах підвищеної загрози обстрілів, зазнали пошкоджень конструкції, інженерні мережі та комунікації, що

⁵³ Лист РСУ (вх. № 188/0/8-26 від 12 січня 2026 року).

істотно ускладнює або унеможлиблює їх використання для здійснення правосуддя.

144. ДСА України у взаємодії із судами, органами та установами системи правосуддя здійснює постійний збір, узагальнення та аналіз інформації щодо стану будівель і приміщень судових установ.

Станом на 31 грудня 2025 року встановлено, що від початку повномасштабної війни 176 приміщень 167 судів, органів та установ системи правосуддя зазнали пошкоджень різного ступеня. Із цієї кількості у 67 приміщеннях розміщуються / розміщувалися 154 суди. При цьому 20 будівель / приміщень 19 судів є зруйнованими, у тому числі 2 – частково⁵⁴.

145. Залишається невирішеною ситуація із забезпеченням ВАКС та Апеляційної палати ВАКС належними постійними приміщеннями. Розв'язання зазначеного питання є критично важливим для забезпечення стабільного та безперебійного здійснення правосуддя у справах про корупційні правопорушення найвищого рівня та має стратегічне значення для виконання Україною міжнародних зобов'язань⁵⁵.

Цифровізація судової системи

146. Розроблення та вдосконалення цифрових рішень у сфері правових послуг є одним із завдань, що має сприяти спрощенню доступності правосуддя, підвищенню прозорості правосуддя, а також ефективності судового адміністрування.

Потреба в цифровізації правосуддя є очевидною у цифровому суспільстві. Електронне управління справами, «цифрове» подання документів, дистанційні слухання та онлайн-ресурси юридичної інформації трансформують взаємодію судів із громадянами для покращення надання судових послуг.

147. Цифровізація судової системи України є одним із ключових пріоритетів на шляху України до Європейського Союзу, що знайшло своє відображення в Дорожній карті з питань верховенства права.

Відповідно до підпункту «б» «Цифровізація правосуддя» пункту 1.3 «Якість та ефективність правосуддя» Дорожньої карти з питань верховенства права ВРП спільно з ДСА України, Кабінетом Міністрів України, Міністерством фінансів України та Міністерством цифрової трансформації України має забезпечити реалізацію заходу «Створення ефективної системи управління для реформування та підтримки ІТ в системі правосуддя».

З огляду на визначені в Дорожній карті з питань верховенства права зобов'язання України ВРП є відповідальною за формування та забезпечення функціонування дієвого координаційного механізму – координаційної групи,

⁵⁴ Лист ДСА України (вх. № 529/0/8-26 від 22 січня 2026 року).

⁵⁵ Лист ВАКС (вх. № 305/0/8-26 від 15 січня 2026 року).

завданням якої є ефективна інтеграція зусиль ВРП та інших ключових державних органів, що відіграють провідну роль у процесі реалізації зазначених зобов'язань.

Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити постійну міжвідомчу стратегічну координацію за участю представників високого рівня всіх відповідальних органів, визначених Дорожньою картою з питань верховенства права.

148. З метою належного виконання заходу щодо створення ефективної системи управління для реформування та підтримки інформаційних технологій у системі правосуддя, а також для підвищення ефективності цифрових рішень у сфері правосуддя та забезпечення довіри громадян до судової системи як складника сучасної прозорої цифрової держави ВРП ухвалила рішення від 10 липня 2025 року № 1453/0/15-25 про утворення координаційної групи щодо забезпечення створення ефективної системи управління для реформування та підтримки інформаційних технологій (ІТ) у системі правосуддя.

Склад координаційної групи та положення про координаційну групу затверджено рішенням ВРП від 2 жовтня 2025 року № 2061/0/15-25. До складу координаційної групи увійшли члени ВРП, народний депутат України, представники міністерств, органів судової влади, прокуратури.

149. Для подальшого підвищення ефективності правосуддя необхідно провести реформи для модернізації процесу цифровізації системи правосуддя, зокрема судів та управління справами.

150. ДСА України наказом від 2 грудня 2024 року № 534 (зі змінами) затвердила Дорожню карту з розроблення ІТ-рішень в судовій системі, якою передбачено створення ЄСІКС, що складається з підсистем та модулів, а також визначено строки їх розроблення та впровадження.

На сучасному етапі відбувається перехід від фрагментарних ІТ-рішень до системного стратегічного підходу.

ДСА України наказом від 30 квітня 2025 року № 178 (зі змінами) затвердила Концепцію Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи, якою передбачено створення Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи основною метою якої є реалізація ефективного, прозорого та доступного правосуддя для всіх учасників судових процесів та в якій передбачено не лише швидкий і зручний розгляд справ, а й глибоку оптимізацію судових процедур.

151. Зокрема, підсистеми Електронний кабінет, Електронний суд, відеоконференцзв'язку, Модуль автоматизованої взаємодії з іншими автоматизованими системами демонструють постійне зростання використання вже впроваджених підсистем ЄСІКС.

Електронний кабінет забезпечує реєстрацію особи в ЄСІКС та подальшу її автентифікацію з використанням кваліфікованого електронного підпису; Електронний суд забезпечує можливість користувачам створювати та надсилати в електронному вигляді процесуальні чи інші документи до суду, інших органів та установ у системі правосуддя, а також отримувати інформацію про стан і результати розгляду таких документів.

Протягом останніх років через Електронний суд до судів подано документів: 2022 рік – 975 025; 2023 рік – 2 405 713; 2024 рік – 5 592 354; 2025 рік – 5 137 006. Зазначена динаміка свідчить про постійне зростання використання підсистеми Електронний суд⁵⁶.

Зростають показники використання системи відеоконференцзв'язку, яка надає можливість учасникам справи брати участь у судовому засіданні дистанційно, поза приміщенням суду, забезпечується централізоване зберігання аудіо-, відеозаписів судових засідань та їх протоколів.

У 2025 році проведено близько 1 447 055 судових засідань з можливістю дистанційної участі сторін процесу.

152. За допомогою міжнародної фінансової підтримки отримано технічні вимоги до таких підсистем ЄСІКС: 1) Єдиний державний реєстр виконавчих документів; 2) Єдиний державний реєстр судових рішень; 3) Суддівське досьє; 4) Управління персоналом та фінансово-господарською діяльністю органів судової влади – сервіс бюджетного планування.

153. Одночасно з підсистемами ЄСІКС упроваджено Модуль автоматизованої взаємодії з іншими автоматизованими системами, який забезпечує оперативний обмін інформацією між державними органами та судами, між Єдиним державним реєстром судових рішень та реєстрами й інформаційно-телекомунікаційними системами державних органів. Це сприяє економії коштів, часу та є підтвердженням розвитку інновацій у судовій системі.

154. За пропозиціями науковців, в умовах усвідомлення безальтернативності розвитку електронного судочинства з урахуванням світових стандартів у сфері інформаційних технологій в Україні, з одного боку, та недостатнього фінансового забезпечення національних судів на цей час, з іншого, ВРП доцільно актуалізувати питання про створення електронної системи зберігання судових справ в Україні (електронний / централізований архів судових справ (загальнодержавного рівня))⁵⁷.

⁵⁶ Лист ДСА України (вх. № 529/0/8-26 від 22 січня 2026 року).

⁵⁷ Лист Національної академії правових наук України (вх. № 13737/0/8-25 від 24 грудня 2025 року).

155. Вирішення проблем і можливостей штучного інтелекту (ШІ) в судових процесах потребує забезпечення дотримання правових рамок та етичних принципів.

Кодекс суддівської етики, стаття 16 якого містить пряму норму, що регулює використання ШІ суддями, дозволяє суддям використовувати технології ШІ, якщо це не шкодить їхній незалежності та неупередженості, не впливає на оцінку доказів і процес ухвалення рішень, а також не порушує вимог законодавства.

156. У Висновку КРЄС № 26 «Рухаючись вперед: використання асистивних технологій у судочинстві» вказано, що ухвалення судових рішень є висококваліфікованою діяльністю. Це вимагає значної підготовки та досвіду. Використання інструментів обробки даних як заміни правового дослідження суддею та асистивного ШІ для допомоги суддям в ухваленні рішень може підірвати здатність кожного судді досліджувати та ухвалювати рішення.

Використання технологій повинно, перш за все, поважати природу судового процесу. По-перше, багато судових рішень є дискреційними рішеннями, заснованими на конкретних фактах окремої справи. По-друге, судді відіграють суттєву роль у розвитку права. Вони не просто застосовують фіксовані та незмінні правила. Судді повинні мати можливість виправляти або доповнювати закон, якщо він не відповідає вимогам або загрожує зашкодити його застосуванню в певних справах. Технології не повинні втручатися у сферу справедливості. Технології не повинні знеохочувати або перешкоджати критичному мисленню суддів, оскільки це може призвести до стагнації правового розвитку та ерозії системи правового захисту. Тому технологічні інструменти повинні поважати процес ухвалення судових рішень і автономію суддів⁵⁸.

157. Можна швидко та ефективно знаходити відповіді на запитання щодо застосування матеріального та процесуального права, утім ШІ не в змозі брати до уваги особливості морально-етичних компонентів під час розгляду судової справи.

Технології, зокрема ШІ, мають бути інструментом покращення адміністрування, ефективності судочинства, який включає доступ громадян до правосуддя, забезпечення прозорого та відкритого судового процесу, і це, безумовно, стосується також підвищення якості судових рішень. Впровадження ШІ в роботу судді має бути поступовим.

Допоміжні технології повинні використовуватися виключно для підтримання та зміцнення верховенства права і не повинні використовуватися для передбачення або заміни рішень окремих суддів.

⁵⁸ Висновок КРЄС № 26 (2024): Рухаючись вперед: використання асистивних технологій у судочинстві, пункт 90 (https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/vysnovok_kryes_no_26_neoficiynny_pereklad.pdf).

158. Розширення інноваційних цифрових практик потребує забезпечення всебічної безперервної освіти суддів та працівників апарату суду, надання технічних та аналітичних навичок, необхідних для керування цифровими трансформаціями в секторі правосуддя, включно з управлінням ІІІ, платформами електронного правосуддя та кібербезпеки.

Створення нового суду для розгляду адміністративних справ

159. Створення нового суду для розгляду адміністративних справ є одним із важливих завдань, передбачених Планом України, схваленим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 березня 2024 року № 244-р, з метою реалізації ініціативи Європейського Союзу «Ukraine Facility», запровадженої Регламентом (ЄС) Європейського Парламенту та Ради (ЄС) від 29 лютого 2024 року № 2024/792.

160. 26 березня 2025 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та деяких інших законодавчих актів України щодо правових засад утворення та функціонування Спеціалізованого окружного адміністративного суду та Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду».

161. Згідно із частиною другою статті 125 Конституції України суд утворюється, реорганізовується і ліквідується законом, проект якого вносить до Верховної Ради України Президент України після консультацій з Вищою радою правосуддя.

ВРП затвердила консультативний висновок щодо проекту Закону «Про утворення Спеціалізованого окружного адміністративного суду, Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду».

Верховна Рада України 16 вересня 2025 року прийняла у другому читанні і в цілому проект Закону про утворення Спеціалізованого окружного адміністративного суду, Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду, поданий Президентом України як невідкладний. 2 жовтня 2025 року цей Закон набрав чинності.

162. Рішенням від 30 вересня 2025 року № 216/0/15-25 ВРП визначила на 2026 рік кількість суддів у Спеціалізованому окружному адміністративному суді – 17 посад, у Спеціалізованому апеляційному адміністративному суді – 10 посад.

163. Забезпечення початку роботи нових окружного адміністративного суду та апеляційного адміністративного суду для розгляду спорів за участю центральних органів влади, зокрема шляхом визначення кількості суддів цих судів, оголошення й проведення конкурсу на зайняття вакантних посад суддів

цих судів та призначення суддів цих судів, є одним із заходів Дорожньої карти з питань верховенства права.

164. Згідно з рекомендаціями Звіту Європейської Комісії про Україну за 2025 рік нові суди повинні бути введені в дію без затримок, щоб забезпечити людям можливість реалізувати своє право на адміністративне правосуддя за участю центральних органів влади⁵⁹.

165. ВККСУ 29 жовтня 2025 року оголосила конкурс на зайняття 17 вакантних посад суддів у Спеціалізованому окружному адміністративному суді та конкурс на зайняття 10 вакантних посад суддів у Спеціалізованому апеляційному адміністративному суді.

Із заявами про участь у конкурсі звернулися: до Спеціалізованого окружного адміністративного суду – 225 осіб; до Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду – 131 особа⁶⁰.

Зміна територіальної підсудності судових справ

166. У разі неможливості здійснення правосуддя судом з об'єктивних причин під час воєнного стану може бути змінено територіальну підсудність судових справ, що розглядаються в такому суді, за рішенням ВРП, що ухвалюється за поданням Голови Верховного Суду, шляхом її передачі до суду, який найбільш територіально наближений до суду, який не може здійснювати правосуддя, або іншого визначеного суду.

167. У 2025 році ВРП ухвалила 7 рішень щодо зміни територіальної підсудності судових справ, які стосувалися зміни територіальної підсудності судових справ 8 судів Донецької, Херсонської, Сумської, Луганської, Дніпропетровської, Запорізької областей.

168. Загалом у зв'язку з неможливістю здійснювати правосуддя під час воєнного стану змінено територіальну підсудність судових справ 2 апеляційних, 2 місцевих спеціалізованих, 86 місцевих загальних судів⁶¹.

Оптимізація мережі місцевих загальних судів

169. Одним із напрямів роботи ВРП є участь у розробленні закону щодо оптимізації мережі місцевих загальних судів відповідно до нового

⁵⁹ Звіт Європейської Комісії щодо України за 2025 рік, м. Брюссель, 4 листопада 2025 року, SWD (2025) 759 final (https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecd7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf).

⁶⁰ Лист ВККСУ (вх. № 398/0/8-26 від 19 січня 2026 року).

⁶¹ Лист ДСА України (вх. № 529/0/8-26 від 22 січня 2026 року).

адміністративно-територіального устрою України, який має бути реалізований протягом 12 місяців із часу скасування воєнного стану.

Оптимізація мережі місцевих загальних судів є складником судової реформи, проведення якої є однією з найважливіших умов просування України на шляху європейської інтеграції та потребує системного комплексного підходу, урахування демографічних змін, навантаження на суддів і працівників апаратів судів, а також фінансових і технічних ресурсів.

170. На думку РСУ під час перегляду мережі судових установ та приведення її до актуального стану з огляду на існуючий адміністративно-територіальний устрій країни потребує кардинального вирішення питання усунення дисбалансу в навантаженні суддів⁶².

171. ВРП завжди поділяла стурбованість суддів щодо здійснення правосуддя, ухвалення рішень іменем України у судах, назви яких пов'язані з комуністичним, тоталітарним режимом чи державою-агресором.

Оскільки зміну мережі судів, яку заплановано в Україні у зв'язку з адміністративно-територіальною реформою і яка дала б можливість позбавитися цих назв, відкладено до завершення воєнного стану, 26 лютого 2025 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо зміни найменування місцевих загальних судів».

Згідно з цим Законом у зв'язку з необхідністю приведення нормативно-правових засад функціонування місцевих загальних судів у відповідність із законами України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів» та іншими законами змінено найменування місцевих загальних судів, перелік яких визначається додатком.

Комунікаційна стратегія

172. Здійснюючи свою функцію, судді відіграють значну роль у суспільстві як гаранти верховенства права та справедливості. Бути суддею означає здатність об'єктивно та безсторонньо розглядати справи. Не менш важливо, щоб судді вважалися такими, що володіють цією здатністю. Це пояснюється тим, що їм потрібна довіра громадськості до їхньої незалежності та безсторонності, щоб успішно виконувати свої обов'язки та зберігати авторитет судової влади.

Комунікація судової влади із громадськістю є ключовим елементом забезпечення довіри до правосуддя, особливо в умовах воєнного стану та інформаційної війни. Потрібна системна робота для підвищення рівня довіри громадськості до правосуддя та забезпечення ефективної взаємодії судів із

⁶² Лист РСУ (вх. № 188/0/8-26 від 12 січня 2026 року).

суспільством. Відкрита комунікація зменшує вплив стереотипів, протидіє дискредитації суддів та сприяє зміцненню авторитету правосуддя.

Необхідно ефективно доносити інформацію про діяльність судової влади. Громадяни повинні розуміти, що означає для них особисто незалежність судової влади та які переваги вона дає. Для досягнення цієї мети судова влада повинна налагодити міцні зв'язки із медіа та створити відкриті канали комунікації для охоплення широкої аудиторії.

З метою ефективної комунікації з громадськістю, учасниками судових процесів і медіа, а також формування об'єктивного уявлення про діяльність судів необхідно створити єдиний узгоджений підхід до інформаційної політики судової влади. Це допоможе запобігати поширенню недостовірної інформації, маніпуляціям, дискредитації суддів, а також сприятиме підвищенню правової культури.

173. 31 липня 2025 року ВРП затвердила Комунікаційну стратегію на 2025–2029 роки. Комунікаційна стратегія Вищої ради правосуддя є основним документом, що визначає зовнішні та внутрішні комунікації ВРП. Вона включає комунікативні засоби, методи та прийоми для надання об'єктивної інформації про діяльність ВРП та судової влади, налагодження діалогу із суспільством і органами державної влади з метою забезпечення незалежності судової влади, гарантування законності та здійснення неупередженого правосуддя.

Стратегія охоплює широке коло цільових аудиторій – від громадян і журналістів до міжнародних партнерів і молодих юристів, акцентуючи увагу на прозорості, довірі, оперативності та інклюзивності, а її затвердження є важливим складником Дорожньої карти з питань верховенства права. У стратегії визначено низку ключових завдань, зокрема: забезпечення прозорості та зрозумілої комунікації із громадянами; протидія дезінформації; просування світоглядних тем професійної діяльності суддів; формування внутрішньої єдності системи правосуддя тощо.

Згідно з рішенням ВРП пресцентр судової влади України визначено головним координаційним центром із реалізації стратегії. Судам усіх рівнів та іншим органам системи правосуддя рекомендовано враховувати положення нової стратегії для формування єдиних комунікаційних підходів.

174. Якісна комунікація є потужним інструментом захисту демократії. Прозора та продумана комунікація не є загрозою для незалежності судової влади, навпаки – це одна з найсильніших її гарантій.

Відкрита комунікація судової влади із громадськістю зменшує вплив стереотипів, протидіє дискредитації суддів і сприяє зміцненню авторитету правосуддя та рівня довіри громадськості до правосуддя.

У 2025 році ВРП забезпечила системну комунікацію із вітчизняними та міжнародними медіа з метою висвітлення діяльності судової влади, актуальних

викликів її функціонуванню в умовах воєнного стану, а також формування об'єктивного суспільного сприйняття правосуддя.

Організовано серію інтерв'ю суддів, суддів-спікерів і членів ВРП для провідних українських і міжнародних медіа, забезпечено участь представників судової влади у створенні телевізійних сюжетів і програм.

175. У вересні 2025 року відбулася прем'єра документального фільму, створеного за підтримки ЄС та з ініціативи Проєкту ЄС «Право-Justice» у співпраці із ВРП та Верховним Судом, «Іменем твоїм: правосуддя в умовах війни», присвяченого незламності судової системи України та забезпеченню доступу до правосуддя в умовах війни. В основі сюжету – історії суддів, які продовжують здійснювати правосуддя, попри виклики повномасштабного вторгнення та суддів, які захищають Україну в лавах Збройних Сил. Серед героїв фільму – суддя та член ВРП Олена Ковбій.

Фільм демонструє професіоналізм і патріотизм суддів, які щодня стоять на захисті справедливості навіть у найскладніших умовах, та свідчить, що правосуддя тримається на конкретних людях, на їхній стійкості, принципах, відданості професії та є важливим для формування довіри до судової влади.

Цей фільм – про систему правосуддя, яка демонструє стійкість в умовах війни. Історії українських суддів свідчать, що Україна бореться не тільки за свій суверенітет, а й за спільні європейські цінності: гідність, справедливість і верховенство права.

Спеціальні покази документального фільму також відбулися у Брюсселі та Страсбурзі за участю представників інституцій Європейського Союзу та Ради Європи, міжнародних організацій та українського громадянського суспільства.

176. Європейська мережа рад правосуддя (ENCJ) у червні 2025 року ухвалила Ризьку декларацію «Протистояння загрозам верховенству права», у якій зазначено, що зменшення ролі традиційних медіа та журналістських розслідувань у поєднанні з поширенням соціальних мереж та авторських публікацій збільшує ризик «суду преси» у справах, що привертають увагу громадськості. Моніторинг цих процесів вимагає значних ресурсів. Часто буває надзвичайно складно виявити наративи, що шкодять судовій системі та протидіяти їм. Такі наративи, звісно, сприятимуть подальшій втраті довіри громадськості.

Судді повинні бути поінформовані про те, що принцип розсудливого мовчання не застосовується, коли верховенство права перебуває під загрозою. Громадянське суспільство може бути сильним і надійним союзником судової влади у разі необхідності. Довіра суспільства до судової влади може бути створена завдяки прозорості та підзвітності судової влади, а також широкій обізнаності про верховенство права. Тому ради (правосуддя) повинні інвестувати в інформаційно-просвітницьку роботу з населенням, особливо серед молоді⁶³.

⁶³ Ризька декларація «Протистояння загрозам верховенству права» (<https://hcj.gov.ua/page/ryzka-deklaraciya>).

177. З огляду на необхідність формування єдиного комунікаційного підходу, важливість прозорості судової системи вирішальне значення має системне навчання та підвищення кваліфікації фахівців із комунікацій судової системи. Лише професійно підготовлені спеціалісти зможуть оперативно, точно та неупереджено інформувати громадськість про діяльність судів, зокрема щодо розгляду резонансних справ, пов'язаних із воєнним станом. Якісна підготовка також дозволить ефективно протидіяти поширенню недостовірної або маніпулятивної інформації, створюючи об'єктивну противагу дезінформації та сприяючи зміцненню довіри до судової влади⁶⁴.

178. Очевидно, що повна прозорість роботи судів неможлива, особливо коли йдеться про необхідність захисту ефективності розслідувань та інтересів учасників процесу, але розуміння того, як працює судова система, має, безумовно, просвітницьке значення та повинно зміцнити суспільну довіру до функціонування судів.

179. ВАКС у пропозиціях до цієї доповіді зауважив, що у 2025 році продовжив фіксувати випадки поширення маніпулятивних і недостовірних матеріалів щодо діяльності суду та суддів.

Неодноразово поширювалася інформація стосовно суддів ВАКС, яка містить відверті маніпуляції та викривлення фактів. ВАКС розцінює такі інформаційні атаки як частину плану зі спробами впливу на незалежність суду, який реалізується різними способами. Автори або ресурси, які поширюють відповідні матеріали, попередньо не звертаються до суду за інформацією чи коментарями.

Це свідчить про те, що справжньою метою є не розібратися із ситуацією чи оприлюднити інформацію, яка становить суспільний інтерес, а саме створити негативний інформаційний привід та атмосферу ненависті навколо суду, суддів.

В умовах воєнного стану такі прояви становлять особливу загрозу незалежності суддів, безпеці працівників суду та стабільності функціонування судової системи в загалом⁶⁵.

180. Довіра до судової системи є найважливішим елементом для забезпечення верховенства права, передусім йдеться про відповідальність самих суддів за забезпечення безстороннього правосуддя на високому рівні та в розумні строки.

⁶⁴ Лист Восьмого апеляційного адміністративного суду (вх. № 8383/0/8-25 від 4 серпня 2025 року).

⁶⁵ Лист ВАКС (вх. № 305/0/8-26 від 15 січня 2026 року).

181. З-поміж результатів, спрямованих на поліпшення доступу до правосуддя впродовж 2025 року, зокрема:

затвердження нормативів кадрового, фінансового та матеріально-технічного забезпечення судів,

затвердження Методики розрахунку чисельності суддів судів першої та апеляційної інстанцій і Методики розрахунку прогнозованої кількості справ судів першої та апеляційної інстанцій;

затвердження Регламенту прозорого планування і розподілу бюджетних ресурсів у системі ДСА України як головного розпорядника бюджетних коштів;

утворення Спеціалізованого окружного адміністративного суду, Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду;

затвердження Комунікаційної стратегії ВРП на 2025–2029 роки.

182. Пріоритетні завдання на наступні періоди:

заповнення вакантних посад суддів;

початок роботи Спеціалізованого окружного адміністративного суду, Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду;

продовження цифрової трансформації судової системи.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

183. Україна обрала шлях свободи, гідності, справедливості та демократії, тому прагнення стати членом Європейського Союзу є очевидним. Розширення ЄС – не лише політичний чи інституційний, а й ціннісний процес, заснований на демократії, правах людини та верховенстві права, що має особливу вагу, оскільки українці здійснюють їх захист, покладаючись на власну силу та взаємопідтримку, не тільки правовими засобами, а й із зброєю в руках.

Європейський Союз розглядає ефективність і незалежність судової системи як ключовий показник демократичних змін. Незалежна, високоякісна та дієва судова система відіграє надзвичайно важливу роль, як і повага до основоположних прав у законодавстві та на практиці.

184. Дорожня карта з питань верховенства права, яка визначає комплекс реформ у межах переговорного процесу щодо членства України в ЄС, має ключове значення не лише для процесу євроінтеграції, а й для щоденного поступу України, адже дає змогу визначити найбільш пріоритетні сфери та ті напрями, які потребують вдосконалення, це свого роду дороговказ, що визначає стратегічні цілі. Для її успішної реалізації потрібні більш тісна співпраця між ключовими учасниками процесів і достатня політична воля.

185. Дорожня карта з питань верховенства права є найкращим орієнтиром для впровадження необхідних реформ. Необхідно застосувати цілісний, узгоджений та більш технократичний підхід до реформи судової системи. Вища рада правосуддя вважає, що лише системний, пропорційний і недискримінаційний підхід до реформування судової системи здатен забезпечити її стабільність, підвищити рівень довіри суспільства до правосуддя та сприяти зміцненню демократичних засад функціонування держави.

186. Діяльність на постійній основі незалежного конституційного органу державної влади та суддівського врядування є основою незалежності всієї судової влади. Без повноцінної роботи ВРП є неможливим ефективне функціонування судової системи.

Необхідно гарантувати безперервне функціонування ВРП у повноважному складі, що потребує внесення змін до законодавства в частині забезпечення безперервного функціонування ВРП та удосконалення процедур добору її членів.

187. Розпочався четвертий рік роботи ВРП у складі, сформованому на нових засадах, коли було відновлено роботу конституційного органу після майже річної перерви. Для багатьох членів ВРП 2026 рік стане роком підбиття підсумків діяльності з зміцнення верховенства права в українському суспільстві, утвердження європейських стандартів судочинства, заснованих на таких принципах, як незалежність суддів, справедливий судовий розгляд, рівність сторін, право на захист, публічність судових процесів і розумні строки розгляду справ.

ВРП у цьому складі працює за складних воєнних часів і безпрецедентних викликів на шляху європейської інтеграції України.

188. Незалежність судової влади є базовим елементом конституційного ладу України, що забезпечує її здатність здійснювати правосуддя на основі верховенства права.

Судова система України сьогодні не лише забезпечує верховенство права, а й формує основу для майбутнього відновлення країни. Післявоєнний розвиток України супроводжуватиметься необхідністю оновлення всіх ключових сфер державного управління. Модернізація національної судової системи має забезпечити високий авторитет судової влади, її ефективність і незалежність.

189. Судова система є однією з найцінніших інституцій у суспільстві. Обов'язком суддів є повага до цілей і функцій інших інститутів влади. Своєю чергою, інші інститути влади повинні поважати цілі та функції судової влади. Підтримка незалежності суддів є дуже важливою для досягнення цілей і належного функціонування суспільства, що базується на верховенстві права.

Будь-які органи держави, незалежно від рівня, зобов'язані уникати критики суддів. Повага з боку держави до повноважень судів є обов'язковою передумовою впевненості суспільства у судах.

190. Судова влада – єдиний цілісний механізм, відносини між органами та установами системи правосуддя є співпрацею та відповідають спільному баченню. Тільки за взаємної підтримки та спільними зусиллями з метою утвердження незалежності та авторитету суду, забезпечення належних умов діяльності судів і суддів у сучасних реаліях досягнення високих результатів із подолання ключових викликів, що постали перед судовою системою, буде ефективним.

191. Проблема кадрового дефіциту залишається гострою. Кількість суддів, що звільняються, перевищує кількість тих, яких призначають на посади, що зумовлює надмірне навантаження і ризики для стабільної роботи судів.

192. Незалежність судової влади – це не просто ознака демократичної держави, а фундамент правової системи, без якого неможливі верховенство права чи довіра громадян до правосуддя. Дотримання балансу між незалежністю та підзвітністю гарантує довіру суспільства до правосуддя.

193. Виконано вимогу, передбачену програмою фінансової підтримки України від Європейського Союзу Ukraine Facility, відповідно до якої із залученням служби дисциплінарних інспекторів ВРП до кінця IV кварталу 2025 року мало бути вирішено 20 % «старих» дисциплінарних проваджень (скарг), нерозглянутих станом на 31 грудня 2023 року. Станом на 31 грудня 2025 року розглянуто 2741 скаргу, що становить 45 %.

194. Для підтримання високого рівня довіри громадськості до судової влади, утвердження її легітимності та авторитету у суспільстві ключовим є дотримання суддями високих стандартів етичної поведінки та доброчесності. Доброчесність суддів є підвалиною для формування довіри суспільства до судової влади, і як морально-етична категорія цінність і чеснота завжди є актуальною.

Вища рада правосуддя послідовно відстоює позицію, що відповідальність судді має бути виключно індивідуальною, а недоброчесність або порушення закону мають встановлюватися у визначеному законом порядку – через дисциплінарні або кримінальні провадження.

195. Питання впливу чи тиску на суддю під час здійснення правосуддя залишається актуальним. Упродовж 2025 року до Вищої ради правосуддя надійшло 242 повідомлення про втручання у професійну діяльність суддів щодо

здійснення правосуддя. У 2025 році на третину зросла кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень проти правосуддя.

196. Цифрова трансформація правосуддя стосується не лише глобального розвитку технологій, а й посилює доступність, ефективність і прозорість правосуддя, спроможність судової системи в умовах обмеженого фінансування та її стійкість під час війни. Визначення та розуміння як можливостей, так і ризиків технологій має вирішальне значення для повної реалізації їхньої ролі у правосудді, забезпеченні прав людини та верховенства права.

197. Необхідно враховувати етичні, правові та практичні наслідки цифрових інструментів і вплив ШІ на судову систему, сприяти формуванню прогресивної судової спільноти, яка приймає інновації, забезпечуючи дотримання правових норм, щоб правосуддя залишалось прозорим, гуманним, орієнтованим на людину та доступним для користувачів в умовах швидкого розвитку нових технологій.

198. Стратегічним орієнтиром розвитку є людиноорієнтований і технологічно розвинений суд, який забезпечує справедливе, ефективне та прозоре правосуддя.

199. Ключові завдання на 2026 рік: заповнення вакантних посад суддів; забезпечення стабільної ротації складу ВРП; затвердження Стратегії ВРП; інтенсифікація цифрової трансформації системи правосуддя; розроблення критеріїв оптимізації мережі загальних місцевих судів; ефективне здійснення дисциплінарних проваджень.

200. Необхідна тісна взаємодія між судовою, законодавчою та виконавчою владою з метою об'єднання зусиль на шляху вирішення актуальних питань, визначення спільного бачення напрямків зміцнення та розвитку судової системи.